

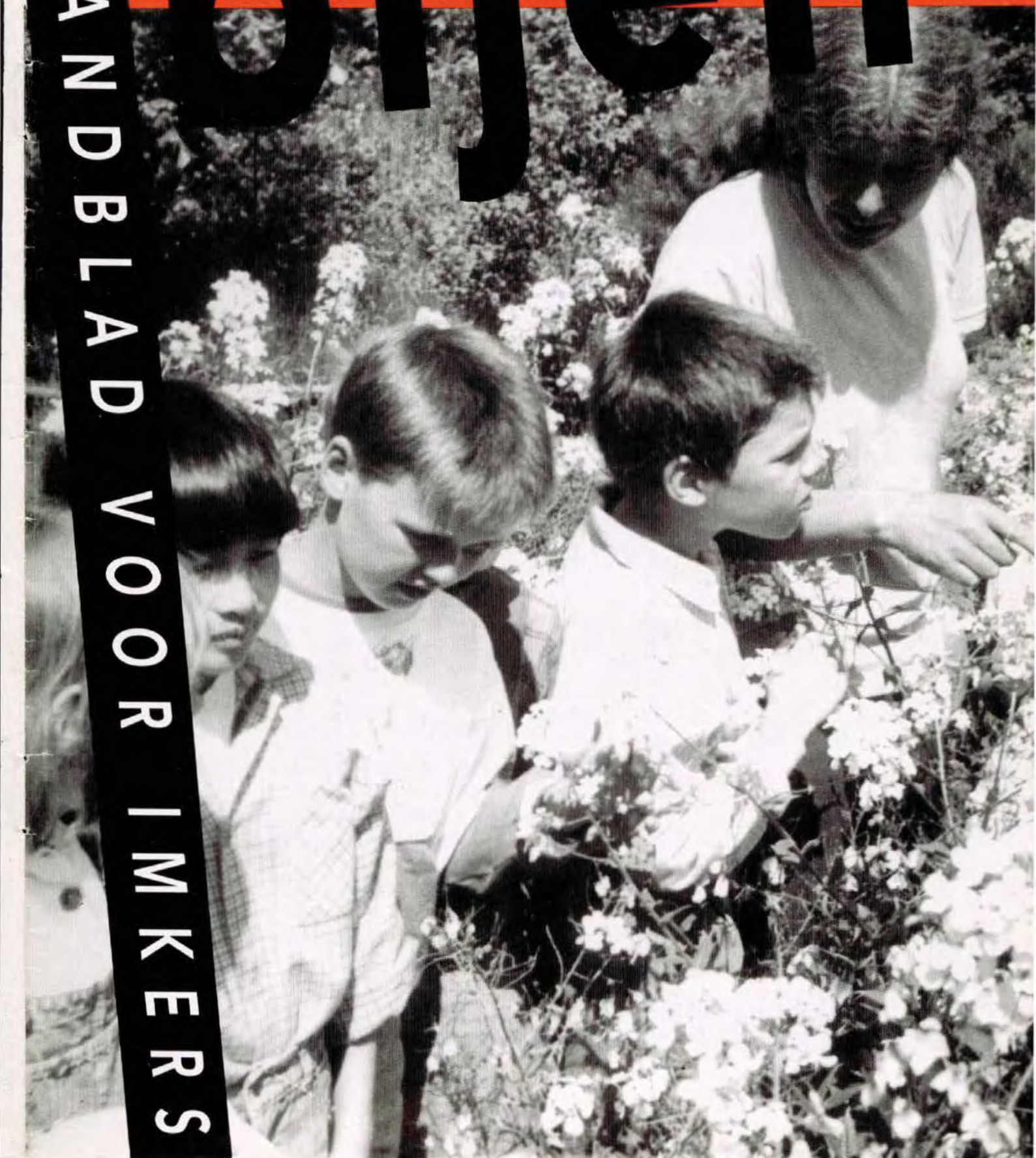
Uitgegeven door de Imkersbonden van de ABTB en de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

2\3

maart
1993

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS

bijen

Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357

Jaargang 2, nummer 3, maart 1993

Uitgegeven door de Imkersbonden van de Aartsdiocesane Boeren- en Tuindersbond (ABTB) en van de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofdredacteur J. Beetsma

Redactie M.L. Boerjan, F.P. Bohlmeijer, A.J.M. Giessen, en J.M.F. Vleeming-van de Sande

Vaste medewerkers W. Bohlmeijer-Mans, N. de Jong, J. de Groot, H. van der Kammen, J. Mous, A. Neve, K. Zoet.

Redactiesecretaris M.J.E.M. Canters

Postbus 198, 6720 AD Bennekom

Telefoon 08370-22422

Telefax 08370-24180

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg

Telefoon 013-378582

Bankrelatie RABO-bank Tilburg, rekeningnummer 18.52.12.077, ten name van 'Bijen'.

Postbanknummer van de bank 1088813

Bijen verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de eerste van de maand, de juli- en augustusnummers worden gecombineerd. Proefnummer op aanvraag.

Oplage 10.000

Advertentietarieven Op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Advertenties in de rubriek 'Vraag en aanbod':

f 15,00 per 20 woorden, elk extra woord f 0,50

Betaling bij opgave.

Alle in **Bijen** gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding. Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk zes weken voor de maand van plaatsing aan de redactiesecretaris worden ingestuurd. Tekst bij voorkeur op een diskette insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's.

Vormgeving en opmaak Jelle de Gruyter, Wageningen

Digitale verwerking Reproka b.v., Amersfoort

Druk Drukkerij Modern b.v., Bennekom

Bij de voorpagina: Deelnemertjes aan een jeugdcursus imkeren kijken, met Fieke Bos, hoe bijen stuifmeel verzamelen op de damastbloem (foto Henk Mentink)

Van de redactie

Evenals in de voorgaande afleveringen zult u ook in de uitgave van maart een bijdrage aantreffen van Arjen Neve. Ditmaal beschrijft hij in de bekende korte en duidelijke stijl de pinksterbloem. En natuurlijk mag ik de prachtige detaillistische pentekening die bij elke aflevering van onze vaste medewerker hoort, niet vergeten te vermelden. Bij het lezen van dit artikel hoorde ik buiten de meesjes hun tweetonige zang opvoeren en in de verte hoorde ik een specht, roffelend met zijn snavel op een boomstam. Langzaam maar zeker ontwaakt de lente en daarmee begint ook het bijenseizoen. Nieuwe plannen worden gesmeed. Hoe zullen de bijen de winter zijn uitgekomen. De schrijver van de beginnersrubriek J. de Groot probeert in zijn rubriek de helpende hand te bieden wanneer het gaat om het zoeken van de koningin. Handige tips die zeker de moeite waard zijn om in het komende seizoen uit te proberen. Overigens is mij gebleken dat bijenhouden beslist niet alleen een mannenzaak is. In het interview van José Vleeming kunt U hierover meer lezen. Veel leesplezier en een goede start van het nieuwe bijenseizoen.

Ton Giessen

Inhoud

Selectie op resistentie	prof. dr. W. Drescher	67
Interview met Fieke Bos	José Vleeming	70
Voor beginnende imkers	Jan de Groot	72
Insektenbestuiving: courgette ...	Chris Smeekens	73
Bijenplant in beeld	Arjen Neve	74
Van imker tot imker	Ko Zoet	76
Snippers	Wilma Bohlmeijer-Mans	78
Korte berichten		79
De Lezer Schrijft		85
Verenigingsnieuws		88
Cursussen & Kalender		92
Vraag en aanbod		94
Adressen		95

Selectie op resistentie tegen de varroamijt

prof. dr. W. Drescher

De aanleiding voor het uitvoeren van onderzoek naar de resistentie van bijen tegen de varroamijt zal voor alle imkers, die hun honing zelf op de markt brengen, duidelijk zijn. Sommige klanten vragen of de aangeboden honing besmet is met acariciden (mijtbestrijdingsmiddelen). Wanneer de imker er zeker van wil zijn dat dit niet zo is, moet hij biotechnische bestrijdingsmethoden (arrestraam of darreraatmethode) toepassen of zich richten op teelttechnische mogelijkheden.

Wanneer wij ziekten of parasieten willen bestrijden door het beïnvloeden van de teelt van de honingbij, waarbij een langzame verandering van de erfelijke eigenschappen optreedt, dan komt al gauw de vraag hoe groot de kans op succes is.

Voorgeschiedenis

Zijn zulke proeven gedaan en wat zijn de resultaten? De belasting van de bijenhouderij in Europa door de tracheënmijt (*Acarapis woodi*) is in de laatste vijftig jaar, ook voordat acariciden voor de bestrijding van de varroamijt gebruikt werden, duidelijk afgenomen. Helaas werd niet onderzocht of dit feit door een verschuiving in het genotype (erfelijke aanleg) van de bij of door vermindering van de virulentie (ziekmakende werking) van de parasiet veroorzaakt werd.

In Europa werd weinig aandacht besteed aan de succesvolle selectie op een verhoogde resistentie tegen Amerikaans vuilbroed (AVB). Door de imkers werd de geselecteerde lijn niet op prijs gesteld, omdat deze voor een deel agressief was en weinig honing produceerde. Bovendien bestonden er toen in de V.S. goedkope bestrijdingsmiddelen en er werd nauwelijks gelet op het voorkomen van residuen in de honing. De basis van deze verhoogde resistentie was het sterk ontwikkelde 'hygienic behaviour', het opruimen van zieke en dode larven en poppen door de bijen. Deze eigenschap zal later nog weer ter sprake komen.

De varroamijt en de oosterse bij

Tegenwoordig is onze aandacht gericht op de varroamijt. Een bioloog zal in verband met selectieproeven ter verhoging van de resistentie of tolerantie tegen de varroamijt bij *Apis mellifera* allereerst onderzoeken, hoe bij de oorspronkelijke gastheer, de

oosterse honingbij *Apis cerana*, tijdens een waarschijnlijk zeer lang durende evolutie, deze resistentie ontstond. Dit werd door onze medewerker W. Rath gedurende meerdere jaren in Thailand onderzocht. Twee gedragskenmerken van de bijen en de wijze van het verzegelen van het darrebroed zijn voor deze resistentie verantwoordelijk:

- het toenemen van het poetsgedrag van de bijen (poetsen van eigen lichaam en dat van andere bijen) en het doden van de gevangen mijten (Peng et al., Bächler en Drescher);
- het openmaken van besmette verzegelde werksterbroedcellen door de bijen (Rath et al.);
- het sterven van zwaarbesmet darrebroed, waarbij het anders samengestelde celdeksel het ontkomen van de mijten verhindert. Deze mijten sterven dus nadat ze hun gastheer gedood hebben.

Resistentie

Kunnen deze inzichten ons verder helpen bij het onderzoek aan onze bijensoort *Apis mellifera*? Er zijn waarnemingen aan mellifera-volken in Zuid-Amerika (Marx en Ruttner) en in Noord-Afrika (Ritter) waaruit blijkt dat daar de varroamijt niet zo'n grote belasting voor de volken vormt als dat in de gematigde streken het geval is. Tot nu toe werden de afweermechanismen niet in bevredigende mate onderzocht. Of nu het andere klimaat, andere bijenrassen (geafrikaniseerde bijen, *Apis m. intermissa*) of natuurlijke selectie door de enorm talrijke in het wild voorkomende volken de beslissende factor vormt is niet duidelijk. In 1986 zijn wij daarom in Bonn begonnen met de eerste proeven om eventueel voorkomende resistentie tegen de varroamijt bij mellifera-rassen van Europa, en speciaal van de carnica te onderzoeken en eventueel te versterken. Meerdere onderzoekers waren daarbij betrokken, waarvan de belangrijkste zijn Boecking, Bächler, Hoffman, Rath en Schneider. De eerste vraag was, of er in de beschikbare bijenvolken aantoonbare verschillen in de ontwikkeling van de mijtenpopulatie voorkomen. Voor dit doel werden aan imkers bijenvolken gevraagd die volgens hen de varroabesmetting beter doorstaan hadden. We namen opzettelijk verschillende carnica-teeltlijnen en ander mellifera-materiaal, waaronder de Buckfastbij, in deze proeven op.

Ongeveer tweehonderd volken werden gedurende twee jaar onderzocht en per standplaats werden de volgende waarnemingen gedaan: het aantal aan het einde van de proef in het volk aanwezige mijten, het aantal dode mijten, honingopbrengst, broednestontwikkeling, levensduur van de bijen, zwermneiging, klimaatfactoren en parasiteringsdruk.

De resultaten

- Na de onderzoeksperiode werden verschillen in de varroamijbesmetting van alle volken van 1:5 aangetoond,
- Bij de carnica-volken bedroeg het verschil 3:1,
- De verschillen - vastgesteld aan het aantal gestorven mijten - waren in de twee jaren overeenkomstig,
- Een hoger of lager aantal mijten was niet beperkt tot

68

alleenstaande volken. Ook volken met zusterkoninginnen, die in groepen geplaatst waren, verschilden in dit opzicht van elkaar. De laatste twee resultaten duiden erop dat hier niet alleen milieu-omstandigheden een rol speelden maar dat ook genetische verschillen belangrijk waren. Tijdens het onderzoek betreffende de globale varroamijtolerantie, dat uiteindelijk van groot belang is voor de imkers, werd er ook naar aspecten van het gedrag en de ontwikkeling van de bijen gezocht, die voor deze resistentie verantwoordelijk zijn. Gedurende het bovengenoemde onderzoek bleek, dat de hoeveelheid werk, die steeds gedurende twee jaren besteed moet worden aan het verzamelen van gegevens van grote aantallen volken, te groot is.

We hadden behoefte aan kortdurende gestandaardiseerde testmethoden. De volgende eigenschappen die aan een verhoogde resistentie of tolerantie kunnen bijdragen werden onderzocht:

- De duur van het verzegelde broedstadium. Veronderstelling: een verkorting van dit stadium leidt tot een kleiner aantal nakomelingen van de varroamijt.
- De attractiviteit van het open broed. Veronderstelling: attractiever broed zorgt ervoor dat de vrouwtjes die zich willen voorplanten vroeger de cellen binnendringen; hierdoor wordt de riskante foretische fase (periode waarin de mijt zich op de bij laat verplaatsen) van de varroamijt verkort.
- Het opruimen van besmette broedcellen door de bijen. Veronderstelling: het 'hygienic behaviour' vermindert, zoals bij *A. cerana*, het aantal nakomelingen.
- Het aantal nakomelingen. Veronderstelling: een vermindering van het normale aantal van 1,15-1,40 met 0,1-0,2 zou al tot een stagnatie in de toename van de varroamijpopulatie kunnen leiden.
- Verschillen in het gedrag van de volken t.o.v. het

binnendringen van varroamijten in het volk.

Veronderstelling: volken met een goede verdediging van de vliegopening van de kast en een geringere neiging tot roven of vervliegen zullen van volken in de omgeving minder mijten opnemen.

Een andere onderzoeksmethode

Omdat de ontwikkeling van onderzoeksmethoden heel veel tijd kost en de bepaling van de genetische basis en het belang van de eerdergenoemde kenmerken voor de resistentie-selectie pas na jaren onderzoek resultaten zou geven, hebben wij besloten om te beginnen met een andere methode die voor de imkers op korte termijn bruikbare resultaten zou kunnen opleveren.

Verschillende imkerorganisaties, vooral in Noord-Duitsland, beschikken al sinds tientallen jaren over uitstekend geleide selectiestations met verschillende carnicateeltlijnen en hybriden (kruisingen). Wij konden de verzorgers van de selectiestations ervan overtuigen dat een varroamijt-resistentieproef niet veel extra werk met zich mee zou brengen, maar dat deze proef wel tot een verbetering van het zeer goede carnica-materiaal, waarvan men de afstamming kent, zou kunnen leiden.

Voor deze proef worden eerst alle varroamijten verwijderd. Dan volgt een herinfectie met 80-120 mijten - het aantal is precies bekend -, het controleren van het binnenkomen van mijten van andere bijenstanden, twee keer noteren van de natuurlijke sterfte van mijten op de varroalade en uiteindelijk het doden van alle mijten na één jaar. In het tweede jaar wordt de hele procedure nog een keer herhaald.

In vijftien verschillende selectiestations hebben wij in 1990, 1991 en 1992 voor deze waarnemingen ongeveer driehonderd volken gebruikt. Met het uitvoeren van deze proef willen wij de fout die gemaakt is bij de AVB-resistentieteel vermijden. Wanneer wij na deze proef bijenvolken hebben die een bepaalde resistentie tegen de varroamijt bezitten, moeten deze volken bovendien een bevredigende prestatie kunnen leveren. Door tijdgebrek kan ik nu niet in detail ingaan op de resultaten van het onderzoek van elke eigenschap. In de duur van het gesloten broed stadium werden verschillen van tien uren aangetoond. De erfelijkheidscoëfficiënt werd geschat op $H^2 = 0,23$. Deze waarde komt overeen met de coëfficiënt die voor de honingopbrengst gevonden werd. Ik zal wat meer details geven over het opruimgedrag van de bijen, omdat wij deze eigenschap als de belangrijkste zien voor de resistentie. Dit gedrag is zeker ook medeverantwoordelijk voor de resistentie

tegen vuilbroed, aantasting door kalkbroed en virusinfecties. Voor dit onderzoek hebben wij twee methoden ontwikkeld. Voor de eerste wordt een plasticraat met dopjes in de celbodems gebruikt (het Jenterraampje). Door dit raampje te gebruiken kunnen de bodems van de verzegelde cellen worden geopend om een mijt in te voeren zonder het celdeksel te beschadigen. Intussen weten wij echter dat de gegevens die met het Jenterraampje worden gekregen te hoog uitvallen. Om meer betrouwbare resultaten te verkrijgen, worden de celdeksels volgens de methode van de Ruijter voorzichtig geopend en de mijten worden via deze opening in de cel ingevoerd. De mate waarin de cellen door de bijen worden geopend en het bijen- en mijtenbroed worden opgeruimd, is bij volken van verschillende oorsprong zeer verschillend. De intensiteit van het opruimgedrag wordt ook sterk beïnvloed door factoren van buiten, zoals bijvoorbeeld de drachtperioden. De volken die nodig waren voor het berekenen van de erfelijkheid van dit kenmerk werden in de nazomer van 1992 door gebruikmaking van de spermamengtechniek (het insemineren van koninginnen met gemengd sperma dat afkomstig is van meerdere darren) verkregen, de resultaten zijn echter nog niet verwerkt. Jammer genoeg pakt en beschadigt de mellifera-werkster, die de cel schoon

maakt, slechts in enkele gevallen de moedermijt. Dit is wel het geval bij de cerana-werkster.

Tijdens het onderzoek naar het herbesmettingsgevaar voor verschillende bijenrassen zijn interessante en goed onderbouwde resultaten verkregen. Intussen worden er proeven gedaan in verschillende instituten in meerdere landen om de varroa-resistentie bij onze Europese bijenrassen te doen toenemen. Gezien de resultaten die wij met dit onderzoek hebben verkregen, lijkt het ons een reële mogelijkheid om dit doel na te streven.

Er zal nooit een bij ontstaan die volledig bestand is tegen de varroamijt. Als wij er echter in slagen om de resistentie zover te verhogen dat er niet ieder jaar een acaricide gebruikt moet worden om de volken te laten overleven, maar bijvoorbeeld elk tweede of derde jaar, dan is dat al een belangrijke stap verder in de richting van de produktie van residuvrije honing. Daarnaast is het onderzoeken van de gastheer-parasiet-relatie bij een sociaal insect voor de bioloog zeer gecompliceerd, maar ook heel interessant.

Bovenstaande tekst is de inleiding die Prof. dr. W. Drescher, Institut für Landwirtschaftliche Zoologie und Bienenkunde in Bonn, hield op de studiedag van de NCB op 7 november 1992 in de MAS te Boxtel. De vertaling is van mevr. D. van Brakel, de bewerking van J. Beetsma.

OPENDAG / PAASSHOW OP MAANDAG 12 APRIL

Naar aanleiding van het grote succes van de Opendag in 1992, hebben wij besloten er ook dit jaar weer een te houden.

Onze winkel is dit jaar geheel in paassfeer ingericht, bij mooi weer buiten, anders binnen, staan diverse stands met o.a. voorlichting, bijendrachtplanten en zijn er demonstraties korfvlechten en wasverwerking.

Voor de kinderen hebben wij ruimte gemaakt zodat ze hun eigen paasei kunnen kleuren.

Tijdens deze dag **grandioze aanbiedingen** met bodemprijzen.

Elke klant bieden wij gaarne een gratis kopje koffie aan.

Tot ziens op Paasmaandag 12 april van 10.00-18.00 uur

Fa. H.T. van Dam & Zn.

ALLES VOOR DE BIJENTEELT

WAS- EN HONINGHANDEL

HET EUROPESE INKOOP-

CENTRUM VOOR IMKERS

Wij kunnen U alles leveren voor de moderne bijenteelt. Kunstraat, bijenwoningen en onderdelen uit eigen werkplaatsen. Door de steeds grotere importen bij ons lagere prijzen. Ook komen wij weer op de te houden bijenmarkten

8411 XR Jubbega Friesland - P.W. Jansenweg 35-37

telefoon 05165-1382 - telefax 05165-1839

Fieke Bos: duizendpoot met enorme honger naar kennis

Voor het eerst in deze rubriek laten we u kennismaken met een vrouwelijke imker: Fieke Bos. Voor velen van u zeker geen onbekende door haar activiteiten als promotor van de bijenhouderij in de Achterhoek, als spreker op lezingen door het hele land, als lid van NECTAR, als honingkeurmeester en als lid van het Hoofdbestuur van de VBBN.

70

Nu eens niet aangestoken door het enthousiasme voor de imkerij van opa, oom of vader, maar gewoon op eigen kracht door een aankondiging in de krant, is Fieke Bos begonnen met bijenhouden. Al weer tien jaar geleden gaf de Winterswijkse afdeling van de VBBN een cursus voor beginners. Het leek Fieke, die altijd al werd geboeid door de natuur, zo leuk dat ze zich opgaf en voor altijd was verloren. Na de eerste voorzichtige stapjes op imkergebied was Fieke niet meer te stuiten: cursussen voor gevorderden, bijenteeltleraar en op het gebied van koninginneteelt, ziektebestrijding, honingkeuring en bestuiving volgden elkaar in rap tempo op. Een grote wens is nu nog om te studeren aan de Landbouw Universiteit in Wageningen. Zelf houdt Fieke tien volken, waarvan er zes bij huis in een bijenstal staan; de overige kasten heeft ze elders ondergebracht. Het hele gezin is bij de imkerij betrokken: echtgenoot Fred is de botanicus in de familie en de beide zoons volgen met gepaste belangstelling het wel en wee van de bijtjes.

Geboren PR-vrouw

Fieke, die tot voor kort heeft lesgegeven op een basisschool in Winterswijk, heeft haar didactische kwaliteiten en vaardigheden aangewend om de bijenhouderij onder de aandacht van grote groepen kinderen te brengen. Toen Fieke in 1983 lid werd van de Winterswijkse afdeling, leek de vereniging wat ingedut. Door haar enthousiasme en tomeloze inzet werd ze al snel secretaresse van de vereniging. Samen met andere leden schreef ze drie jaar geleden alle basisscholen in de Gemeente Winterswijk aan met een voorstel om de bijenhouderij op school onder de aandacht van de kinderen te brengen. De respons was

overweldigend en de actie werd een enorm succes. In klassikaal verband onderwees Fieke de kinderen. Zo gebruikte ze diaserieën die naar kennis en niveau van de kinderen waren opgezet. Bij zo'n les werden allerlei imkerattributen tentoongesteld. Daarnaast mochten de kinderen zelf imkertje spelen, het demonstratiekastje bekijken of kaarsen maken. In sommige gevallen volgde er een excursie naar de afdelingsbijenstal in de heemtuin van Stichting Freriks te Winterswijk. Die lessen op de basisscholen resulteerden uiteindelijk in twee jeugd cursussen. Eén van de jeugdige imkers, die al een eigen volk heeft in de verenigingsstal, heeft zich inmiddels met zijn vader opgegeven voor een cursus beginnend imker. Grappige situaties doen zich op school nogal eens voor. Zo vertelde een kleuteronderwijzeres haar leerlingen dat bijen kamertjes maken van was, waarin ze hun baby's doen en de honing opslaan. Op haar vraag waar nu eigenlijk die was vandaan kwam, wist een heel klein, eigenwijs jongetje het antwoord: 'van de waslijn.'

Behalve de schoolse activiteiten organiseert de Achterhoekse subvereniging zo'n zes lezingen in het winterseizoen. Daarnaast is er een aantal activiteiten die jaarlijks terugkomen: de museumdagen in april, vaderdag-honingslinterdag, open dagen in de zomer ten behoeve van de vele vakantiegangers in de regio, jeugddierendag op 4 oktober en de kaarsenmiddag in december. Elk jaar stuurt de vereniging haar leden een bijzondere, zelfbedachte en -gemaakte kerstgroet. Bij dit grote scala aan evenementen rijst vanzelf de vraag hoe het staat met de publieke belangstelling. Fieke: 'de activiteiten voor de Winterswijkse bevolking worden altijd door velen bezocht, zo namen zo'n 250-300 mensen deel aan de kaarsenmiddag afgelopen december. Op de verenigingsavonden zijn tussen de 25-30 leden te tellen; een waarlijk grote opkomst bij een ledenbestand van zo'n 40 imkers.'

Naast warm pleitbezorgster voor de bijenhouderij is Fieke actief als honingkeurmeester en geeft ze door het hele land lezingen over stuifmeel/bestuiving en

over bijenteelt in Nepal. Sinds januari 1992 maakt Fieke als gewestvertegenwoordiger deel uit van het Hoofdbestuur van de VBBN. Het lidmaatschap van het HB zal voor Fieke van korte duur zijn. Als het voorstel tot bestuursstructuurwijziging op de Algemene Vergadering wordt aangenomen, wordt het HB opgeheven. Fieke: 'Ik hoop van ganser harte dat de nieuwe situatie verbetering zal brengen, en dat de vrees van velen, dat de invloed van de individuele imker op het Bestuur verkleind gaat worden, door de praktijk weggenomen wordt. Men moet goed bedenken dat de leden het belangrijkste deel van de vereniging vormen. Naar hen moet niet alleen geluisterd worden, maar het gehoorde moet ook gehonoreerd, in de praktijk gebracht worden. Een bestuur dat niet naar haar leden luistert ondergraaft het fundament van de vereniging. Het best zou zijn als in de nieuwe structuur de garantie, dat de bestuursleden luisteren naar de gewone imkers en er naar handelen, ingebouwd zou worden. Alleen dan kan men samenwerken aan een bloeiende vereniging.'

NECTAR

Als doorgewinterde globetrotter heeft Fieke onder andere tweemaal Nepal bezocht. Haar deskundigheid op het gebied van de Nepalese bijenhouderij is de

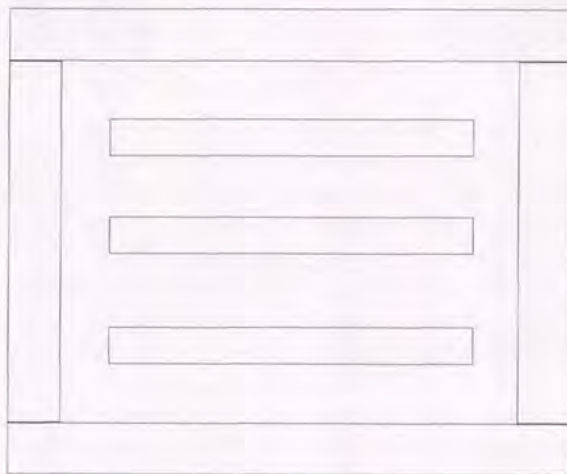
reden voor haar lidmaatschap van NECTAR, dat staat voor Netherlands Expertise Centre for Tropical Apicultural Resources. Het doel van NECTAR, waarbij zo'n dertig tot veertig deskundigen op het gebied van bijenteelt in de tropen zijn aangesloten, is het beoordelen van de kans van slagen van aangevraagde bijenteeltprojecten in de tropen. In het verleden liepen nogal eens wat projecten fout, niet als gevolg van imkerteknische problemen, maar puur door problemen op sociaal vlak. NECTAR komt zo'n zes keer per jaar bijeen en heeft inmiddels twee symposia gehouden. Het eerste was gewijd aan de traditionele bijenteelt in de tropen en 'Bees and Trees' was het onderwerp van het tweede symposium. De voorzitter van NECTAR is Joop Beetsma, hoofdredacteur van *Bijen* en tweede secretaresse van de club is ... u raadt het al: Fieke Bos.

Ik hoop dat u, net als ik, tot de conclusie komt dat we wat het promoten van onze prachtige hobby betreft nog veel van elkaar kunnen leren. Mocht u na het lezen van dit artikel geïnteresseerd geraakt zijn in Fieke's aanpak op de basisscholen, haar telefoonnummer is 05430-15341.

*Bij de foto: Een jeugdcurso imkeren, de kinderen hangen hun zelfgemaakte raampjes in een honingkamer.
Foto Henk Mentink*

Hoe de koningin in een groot volk te vinden?

Voor elke, ook de ervaren imker is het zoeken van de koningin een moeilijk karwei. Als ik vertel, dat het me gelukt is in drie kwartier tijd, bij twaalf grote volken de koningin te vinden, dan noemt elke imker mij een grote opschepper en waarschijnlijk een leugenaar. Maar misschien bent u door deze uitspraak toch nieuwsgierig geworden naar de inhoud van dit artikel. Voor het vinden van de koningin maak ik gebruik van een soort bord. Ik zal het maar koninginnevangbord noemen. Zo'n vangbord lijkt het meest op een dekplank, maar de latjes voor de bijenruimte zijn iets dikker, ongeveer een centimeter en bevinden zich aan beide zijden van het bord. In het bord zijn in de breedte een drietal sleuven gezaagd van dertig bij drie centimeter op afstanden van tien centimeter. Zie tekening.

Midden mei staan de bijenvolken op twee of drie broedkamers, er worden dan nog geen moerroosters gebruikt. Stel, dat ik me heb voorgenomen op 20 mei de koninginnen uit de volken te halen. Ik loop dan daags tevoren, dus op 19 mei, de tijd van de dag is niet belangrijk, langs de volken en geeft bij elk volk een flinke straal rook in het vlieggat. Dat doe ik binnen vijf minuten nog een keer. Ondertussen klopt ik enkele keren beheerst tegen de kasten. Door de rook en het kloppen vlucht de koningin naar boven. Vervolgens leg ik bij elk volk onder de bovenste broedkamer een moerrooster. De dekplanken of dekkleedjes hoeven bij deze ingreep niet van de kasten genomen te worden. Voor vandaag zit het werk erop, morgen gaat het

verder. Hopelijk wordt het een mooie dag, want goed weer bevordert het vinden van de koningin in hoge mate, desnoods wachten we een paar dagen. Als we weer bij de bijen terugkomen, zetten we bij het eerste volk de bovenste broedkamer opzij en plaatsen het koninginnevangbord op het moerrooster, hierop komt weer de broedkamer, waarin bijna zeker de koningin zal zitten. Nu pas gaat dekplank of dekkleed van de kast en wordt matig rook toegediend. Dit wordt met onderbreking enkele malen herhaald. De werkbijen gaan door het rooster naar beneden, maar darren en de koningin worden door het rooster tegengehouden. Het vangbord in combinatie met het moerrooster werkt als een soort fuik. De koningin blijft proberen door het rooster naar beneden te gaan en door het bord met de sleuven zal ze niet gemakkelijk naar de broedkamer teruggaan. Nu wordt de broedkamer terzijde gezet, we nemen het bord weg en met een snelle beweging schudden we alle erop zittende bijen op het moerrooster, dat bij deze operatie goed op de plaats moet blijven. Nu is het nog een kwestie van de koningin op het rooster te vinden, wat meestal na een korte tijd wel lukt. Natuurlijk weten we, wat we met de koningin van plan zijn. Willen we een kunstzwerm maken, dan laten we de koningin met wat bijen in een kluisje open en de beste manier om dit voorlopig te bewaren is nog steeds in je eigen broekzak. Wensen wij geen gebruik meer te maken van deze koningin, dan ... al spijt het ons en hebben we er moeite mee, dan drukken we haar snel dood en doen haar weg. Mocht de koningin niet op het rooster te vinden zijn, dan kijken we de raten van de opzij gezette broedkamer nog even na. Hebben we de koningin helemaal niet gevonden, dan herstellen we alles in zijn oorspronkelijke staat en kunnen we de hele operatie een paar dagen later nog eens uitvoeren, maar overtuig u dan eerst, of er wel een koningin in het volk aanwezig is. Zo gunstig als aan het begin van dit artikel beschreven werd, gaat het niet altijd, maar in de loop der jaren is het voor mij toch de beste methode gebleken om uit een groot volk snel de koningin te vinden. Volgende keer zal ik een andere manier behandelen om het zwermen te verhinderen.

Rectificatie: In de tekeningen bij de vorige aflevering van 'Voor beginnende imkers' (februari 1993) is een fout geslopen. In de tekeningen 3, 4 en 5 is de bovenste bak broedkamer en de middelste honingkamer.

Courgette

De teelt van courgette is belangrijk in Italië, Frankrijk en Spanje. In de zeventiger jaren is deze teelt ook in de Nederlandse glastuinbouw geïntroduceerd. Sindsdien heeft er een geleidelijke uitbreiding van de teelt onder glas plaatsgevonden, voornamelijk in het Westland (totaal ongeveer 40 ha). Courgette wordt ook onder plastic geteeld en in de zomer in de vollegrond.

Bloembouw

De courgette is één van de vruchtdragende gewassen uit de familie van de komkommerachtigen. De wetenschappelijke naam is '*Cucurbita pepo*'. De courgette heeft grote éénslachtige bloemen met gele kroonbladen. De mannelijke en de vrouwelijke bloemen komen op dezelfde plant voor (éénhuizig). De bloemen bloeien maar één dag. In de namiddag zijn de bloemen alweer

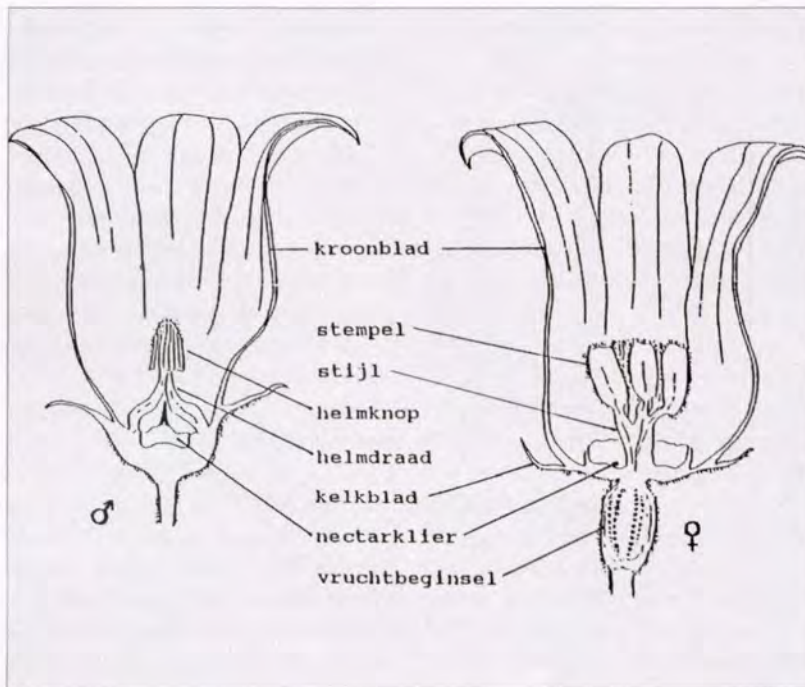
gesloten. Bij warm weer zijn de bloemen 's morgens om 10 uur al gesloten. De mannelijke en de vrouwelijke bloemen produceren veel nectar. De stempel van de vrouwelijke bloemen bestaat uit drie lobben. Het is aangetoond dat het voor een goede vruchtzetting niet noodzakelijk is dat op alle drie de lobben stuifmeel wordt aangebracht. Het stuifmeel is geel en wordt in grote hoeveelheden geproduceerd.

Bestuiving

De bestuiving wordt op veel bedrijven handmatig met een kwast uitgevoerd. Dit dient zeven dagen per week

te gebeuren omdat de bloemen maar één dag open zijn. Uit onderzoek van de Ambrosiushoeve is gebleken dat bestuiving met bijen goed mogelijk is, waardoor een grote arbeidsbesparing kan worden verkregen. De laatste jaren gaan steeds meer telers bijen gebruiken voor de bestuiving. Met hommels zijn er tot nu toe geen goede resultaten bereikt. Na een goede bestuiving zijn de grote stuifmeelkorrels met het blote oog waarneembaar op de stempel van de vrouwelijke bloemen. Dit is voor de teler een goede mogelijkheid om de bestuiving te controleren. Bij zeer donker weer is de activiteit van de bijen niet altijd

voldoende en moet handmatig worden bestoven. Soms bevliegen de bijen alleen de mannelijke bloemen. De vrouwelijke bloemen worden dan niet bezocht ondanks de aanwezigheid van veel nectar. De oorzaak van dit gedrag is niet duidelijk. De courgetteteler moet de

bestuiving regelmatig controleren en overleg plegen met de bijenhouder. Bij bestuiving met bijen dient er per tien planten dagelijks minimaal één bloeiende mannelijke bloem aanwezig te zijn. Als hieraan niet wordt voldaan, kunnen de bijen niet voor een goede bestuiving zorgen. De bijen moeten dan zelfs uit de kas omdat ze al het aanwezige stuifmeel verzamelen. Met handbestuiving kan het stuifmeel namelijk wel goed verdeeld worden.

Een bijenvolk, met 7 à 8 ramen bijen, per 1000 m² is nodig voor goed bestuivingswerk bij courgette.

Pinksterbloem (*Cardamine pratensis* L.)

Arjen Neve

Toen ik eens zaad wou vergaren van de pinksterbloem, was de oever van de vijver, waarlangs ik een grote groep van deze planten wist, net gemaaid. Vruchten of restanten daarvan vond ik helaas niet. Het jaar daarop weer hetzelfde liedje. Nog een jaar daarop viel het me op dat de pinksterbloem zich daar ter plaatse sterk had uitgebreid. Dat was niet het gevolg van zaadverspreiding, want daarvoor was er veel te vroeg gemaaid. Maar de pinksterbloem is, als het over de vermenigvuldiging gaat, niet voor één gat te vangen.

Groot geslacht

- 74 De pinksterbloem behoort tot het geslacht veldkers (Cardamine) van de kruisbloemenfamilie (Cruciferae). Veldkers is een van de grootste geslachten van de familie. Het heeft circa 160 soorten, die over de gehele wereld verspreid voorkomen. In Nederland en België zijn vijf soorten inheems. Daarvan is de pinksterbloem de meeste algemene soort. Pinksterbloem houdt van een vochtige standplaats. Hij is daarom veel te vinden in vochtige graslanden, natte bossen en langs waterkanten. De vorm van de plant is zeer variabel, hetgeen een gevolg is van de variatie in standplaats.

Geveerde bladen

Pinksterbloem is een overjarige plant, die overwintert met een rozet van grondstandige bladen. Daaruit ontwikkelt zich in het voorjaar een rechtopstaande, wel of niet vertakte, bebladerde stengel. De bladen zijn geveerd. De stengelbladen boven aan de plant verschillen duidelijk in vorm van die van het rozet onder aan de plant. De blaadjes van de stengelbladen zijn langwerpig en elliptisch, die van de onderste bladen eirond met een onregelmatige tanding.

Lila bloemen

Eind april begin mei staat de pinksterbloem meestal in volle bloei. De bloemen staan in eidelingsse trossen aan de stengel. Gewoonlijk zijn ze lila gekleurd met donkere aderen. Er komen ook vormen voor met lichter gekleurde of bijna witte bloemen. De geur van de bloemen neemt in intensiteit toe naar het begin van de kroonbladen. De vier kelkbladen zijn onderaan komvormig. Ze staan dicht tegen de kroonbladen, ook 4 in getal, en houden het ondereinde daarvan bijelkaar. Daardoor wordt een kort buisvormig deel gevormd, dat bescherming biedt aan de nectariën. Er

zijn zes meeldraden, twee korte en vier lange. Rond de voet van de korte meeldraden ligt aan de buitenzijde een ringvormig nectarium. Tussen de lange meeldraden wordt, zij het in mindere mate, ook nectar afgescheiden via een klein bolvormig nectarium. De afgescheiden nectar kan tijdelijk in de uitholling van de kelkbladen worden opgeslagen. Tijdens de bloei groeien de lange meeldraden verder uit en reiken de helmknoppen tot boven de stempel. Ze maken bovendien een draaiende beweging naar de korte meeldraden. Op die plaats is er in de bloem de meeste ruimte om bij het nectarium van de korte meeldraden te komen.

Openspringende vruchten

Voor zaadvorming is de pinksterbloem afhankelijk van insectenbezoek, want de plant is zelfsteriel. Dat wil zeggen dat er bij bestuiving met stuifmeel van de eigen plant geen zaden worden gevormd. Van de kruisbloemenfamilie zijn de soorten van de veldkers de enige die door middel van het openspringen van de vrucht het zaad verspreiden. De vrucht is een hauw, die plat van vorm is. Bij rijpheid springt hij met twee kleppen open. Na het loskomen rollen de kleppen snel op, waardoor de zaden van het tussenschot worden losgerukt en weggeslingerd tot op een afstand van maximaal 2,40 m.

Bijenbezoek

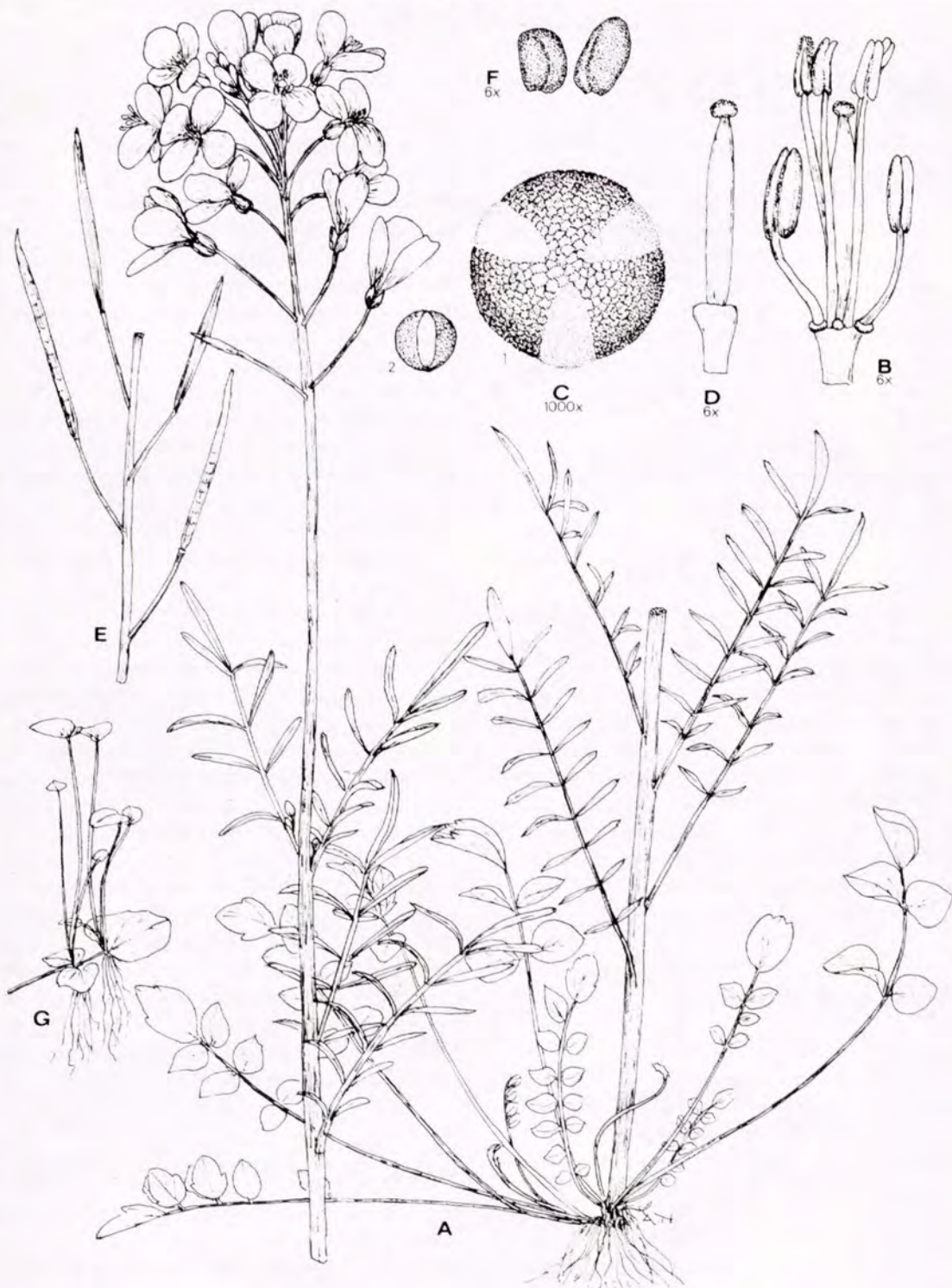
Zowel nectar als stuifmeel wordt door de bijen op de bloemen verzameld. Het bijenbezoek is erg vluchtig. Soms bezoeken ze wel zo'n 20 bloemen per minuut. Het meeste stuifmeel komt vrij tijdens de voormiddag. Gedurende een periode van 1-4 dagen komt het stuifmeel in een bloem vrij. De stuifmeelkorrels hebben een oppervlak met een grove netstructuur en brede kiemopeningen, die bijna van pool tot pool lopen. De stuifmeelklompjes zijn lichtbruin. De nectar bevat vooral vruchtesuiker en druivesuiker.

Vermeerdering

De pinksterbloem kan zich vegetatief vermeerderen. Als een blad op de grond komt te liggen kunnen zich in de bladoksels worteltjes vormen en ontstaan er nieuwe plantjes.

Literatuur

Schneider, S. (1935): Untersuchungen über die Samenschleudermechanismen verschiedener Rhedales. Jahrb. f. Wiss. Bot. 61: 661-704.

Pinksterbloem (*Cardamine pratensis* L.)

A bloeiende plant; B meeldraden en stamens; C stuifmeelkorrel: 1 polair, 2 equatoriaal; D stamper; E vruchten; F zaden; G plantje dat zich uit een blad heeft gevormd.

Thialf daagt me uit

"Als december winterweer brengt dan zal dit voornamelijk in de eerste helft van de maand zijn", dit schreef ik in deze rubriek van december. Winterkoning Thialf gaf het enig juiste antwoord op zoveel arrogantie en gedurende de laatste dagen van de maand joeg hij de temperatuur onder het vriespunt en deed daar begin januari nog een enorme schep bovenop. Het vervolg is u bekend, een schitterende ijsvloer op plassen en kanalen, prachtig schaatsweer en uw rubriekschrijver 'de schaatsfanaat' met een verbeterd blik aan de walkant. Het deed pijn, vreselijk veel pijn. Dit zonderlinge gedrag had alles te maken met de

76

komende verhuizing naar Terschelling en de herinnering aan gebroken pols en andere blessures na fantastische schaatstochten in het verleden. En die dingen kan ik nu net niet gebruiken. Thialf, dit jaar ben jij de winnaar.
P.S. Dat een betrouwbare ijsvloer mogelijkheden biedt aan vandalen blijkt weer eens uit de ervaring van de Leidse imker Ineke van Gestel. Haar bijen stonden op een volkstuint. Om de wind geen vat te geven op de kasten waren deze goed samengebonden met hout en ijzerdraad en daarna met vleugelmoeren aan planken vastgezet. Het mocht allemaal niet baten. Zondag, drie januari, bleken de kasten losgeschroefd en van hun stelling getrapt. Alle bijen waren doodgevroren. Ik ken de Leidse imkers als een hechte imkersgroep en Ineke zal zeker aan bijen worden geholpen. Blijft de vraag, wat bezielt deze individuen.

De bijen vliegen

Gaat alles goed dan wordt er deze maand stuifmeel gehaald. Als rechtgeaard imker geeft je dat een machtig gevoel. Vergeet echter niet dat een buitenstaander er niets van begrijpt als je probeert die gevoelens over te brengen, mondje dicht dus. Al uw gemijmer blijft noodgedwongen onder de oppervlakte, alleen ik heb het voorrecht mijn gedachten met u te kunnen delen. Dat bijen stuifmeel verzamelen heeft alles te maken met een gedragspatroon dat vooral wordt beïnvloed door de aanwezigheid en hoeveelheid open broed. Hoe meer broed, hoe groter het aantal stuifmeelhaalsters. Ook de plaats van het open broed ten opzichte van de vliegopening is van belang. Er wordt meer stuifmeel verzameld als

het broednest zich dicht bij de vliegopening bevindt. Wellicht dat deze relatie een rol speelt bij de voorjaarsaanpak van veel Amerikaanse imkers die in de loop van het voorjaar de broedbakken van hun volken omwisselen, het zogenaamde 'Reversing'. De bak met broed komt dan op de bodemplank te staan en de veelal lege onderbak daar bovenop. Als belangrijkste argument voor deze aanpak wordt nu echter aangevoerd dat opstekende zwermneiging wordt tegengegaan omdat de koningin nu weer volop gelegenheid heeft het broednest naar boven uit te breiden. Het inhangen van open broed en het broed in de nabijheid van de vliegopening brengen zouden dus de bestuivende waarde van bijen doen toenemen. De praktische imker kan nog verder invloed uitoefenen op het stuifmeelhaalgedrag van zijn bijen. Volken die met suikerwater worden gevoerd blijken namelijk veel meer stuifmeel te verzamelen dan volken die niet worden gevoerd. Wellicht heeft dit feit een rol gespeeld bij de aanhangers van het voeren van volken in het voorjaar. Er is dan inderdaad een actiever vlieggedrag hetgeen vooral opvalt door de stuifmeelhaalsters. Gaan we ons bezig houden met de vraag waarom bijen meer stuifmeel gaan verzamelen als het volk met suikerwater wordt gevoerd, dan moeten we het antwoord zoeken bij de ... huisbijen. Zoals bekend nemen huisbijen de nectar van haalbijen in de woning over. Tijdens het voeren zijn de huisbijen druk doende om het gevoerde voedsel te verwerken zodat er weinig tijd overblijft om de nectar van haalbijen in ontvangst te nemen. Deze geven snel de brui aan het nectar verzamelen als er in het volk weinig belangstelling voor bestaat (lees: als het niet snel in ontvangst wordt genomen) en schakelen over op het halen van stuifmeel. Een soort 'eigen schuld, dikke bult' mentaliteit die zeer effectief is.

Kiwi's in Nieuw-Zeeland

Van deze kennis heeft men in Nieuw-Zeeland gebruik gemaakt bij de volken die worden ingezet bij de bestuiving van de Kiwi's. De Kiwi geeft geen nectar en heeft afzonderlijke mannelijke en vrouwelijke planten. Voor een grote en goed gevormde kiwi is een zeer efficiënte bestuiving noodzakelijk. Een goed bestoven vrucht bevat 1000 tot 1400 zaden (vergelijk dit eens met een appel of peer met z'n hooguit acht zaden).

Om tot een voldoende bestuiving te komen worden de volken die door beroepsimkers in de boomgaarden zijn geplaatst via een tankwagen gevoerd. Door de enorm toegenomen vraag naar Kiwi's heeft in Nieuw-Zeeland een sterke toename plaats gevonden van het aantal volken. In de afgelopen jaren met maar liefst 45 % tot 340.000 stuks. De grote sommen bestuivingsgeld die de imker ontving, f 80,- tot f 100,- gulden per volk, was daaraan uiteraard niet vreemd.

Stuifmeelritme

Ga op een mooie of minder mooie dag bij het vlieggat kijken en u zult zien dat er bijen thuiskomen zwaar beladen met pollen en andere die een minuskuul propje in triomf meevoeren. Kon ze niet meer vinden of vond ze het gewoon voldoende? Dat is natuurlijk geen goede benadering want bijen kunnen niet denken en de hoeveelheid verzameld stuifmeel inschatten. Wellicht heeft het meer te maken met de hoeveelheid voedsel die ze nog tot haar beschikking had, maar opvallend blijft het. Een andere vraag die me bezig houdt is waarom er zo'n grote verscheidenheid aan stuifmeel wordt verzameld. Nu weten wij uit onderzoek dat niet elke stuifmeelsoort even waardevol is maar dat kunnen de bijen niet weten, in ieder geval niet uit onderzoek. Dwalen je gedachten af naar bijenniveau dan denk je aan de verschillende eiwitten die ze met dit stuifmeel verzamelen. Het basisbestanddeel van eiwitten zijn aminozuren en daarom vind ik het aardiger te spreken over aminozuurtjes voor het broed. Stuifmeel is van levensbelang voor de bijen in elk jaargetijde en de voorraad waarmee ze de winterzijt zijn begonnen is bepalend voor de opbouw in het vroege voorjaar. Het is al weer enige jaren geleden dat ik op een augustusdag bij de bijen zat en onwillekeurig begon te tellen hoeveel bijen stuifmeel aandroegen. Ik had even de tijd en vond het leuk om werkelijk eens een telling te maken want wat weten we er eigenlijk van! Papier en potlood waren snel gehaald en het afstrepen kon beginnen. Door series van zes minuten te maken kon achteraf een redelijk betrouwbare schatting worden gemaakt van het uurtotaal door met tien te vermenigvuldigen. De volgende tabel ontstond.

Om 14.30 toen het aantal thuiskomende stuifmeelhaalsters snel verminderde, begon het voorspelen van jonge bijen en daarmee samenhangend het stertsel. Een toevallige opeenvolging van gebeurtenissen? Geloof u dat? In ieder geval kreeg nu de komende generatie haalbijen vrij baan om de vleugels uit te

Tijd	bijen per 6 min.	bijen per uur	klompjes pollen per uur
11.45-11.51	80	800	1600
11.56-12.02	89	890	1780
12.07-12.13	92	920	1840
12.15-12.21	108	1080	2160
12.46-12.52	100	1000	2000
13.02-13.08	109	1090	2180
13.16-13.22	100	1000	2000
13.25-13.31	95	950	1900
13.35-13.41	83	830	1660
13.43-13.49	99	990	1980
13.52-13.58	70	700	1400
14.00-14.06	85	850	1700
14.10-14.16	46	460	920
14.20-14.26	39	390	780

slaan want de stuifmeelslag was gestreden. Het lijkt allemaal zo logisch, maar toch ...

Het weer in maart

Tot slot het karakter van het maartweer uitgezet tegen het landelijk gemiddelde aantal uren zon van 110, de hoeveelheid neerslag 61 mm en de gemiddelde maximumtemperatuur van 8,9°C.

Jaar	Zon (uren)	Neerslag(mm)	Max.temp. (°C)
88	zeer somber(65)	zeer nat (118)	normaal
89	normaal	zeer nat (92)	zeer zacht(11,5)
90	zeer zonnig(145)	normaal	zeer zacht(12,0)
91	normaal	droog (20)	zeer zacht(11,9)
92	somber	nat	zacht (10,0)

Geraadpleegd

Van Eaton, C., Kiwifruit pollination and production, Gleanings in bee culture 120(9): 494
 Zoet, J.A., Stuifmeelritme van een bijenvolk; persoonlijke aantekeningen
 Free, J.B., The social organization of honeybees, 1977: 39

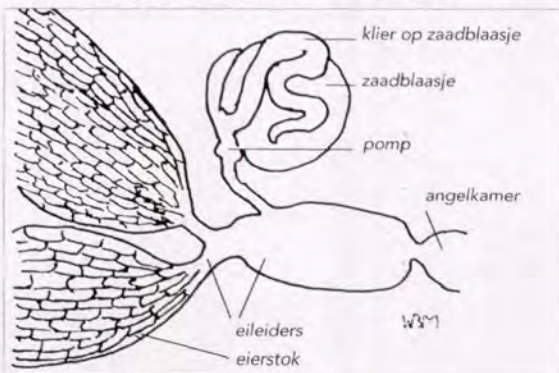
Het zaadblaasje

De werkelijke bevruchting van de bijenkoningin gebeurt ver van het volk, hoog in de lucht. Het leggen van de eieren gebeurt alleen in het volk, daar zijn koningin en eieren veilig. De koningin moet dus een opslagruimte hebben voor het zaad, dat ze tijdens de bruidsvlucht heeft ontvangen. Daarvoor dient het zaadblaasje of spermatheca.

De meeste vrouwelijke insecten kunnen het zaad slechts enkele dagen, weken of hoogstens maanden levend bewaren. De bijenkoningin kan dit wel vijf jaar. Kampioen is echter een mierenkoningin. Een mierenliefhebber had meer dan 30 jaar een mierennest in zijn kamer. Na die dertig jaar legde de koningin nóg bevruchte eieren. Momenteel wordt deze proef herhaald, maar deze koningin is pas 16 jaar! Hoe lukt het deze koninginnen om het zaad zo lang goed te houden?

Het zaadblaasje ligt bij de bijenkoningin boven de eileider en heeft een doorsnede van ongeveer 1,2 mm. Het is omgeven door een dicht netwerk van tracheeën, die veel zuurstof aanvoeren. Op het zaadblaasje ligt een klier, waarvan de werking nog niet duidelijk is. In de verbinding van het zaadblaasje naar de eileider ligt in een bocht een aantal ingewikkelde spieren, die als pomp fungeren. Bij het passeren van een ei door de eileider, laat deze pomp een heel klein beetje vocht door met enkele zaadcellen. Voor de bevruchting is het zaadblaasje gevuld met een doorzichtige vloeistof, waarin na de paring zes tot zeven miljoen zaadcellen worden opgeslagen.

Tijdens de paring ontvangt de koningin zo'n honderd miljoen (!) zaadcellen van meerdere darren. Die zaadcellen komen in eerste instantie in de eileider terecht. Kort na de bruidsvlucht begint de koningin pompende bewegingen te maken met haar achterlijf. Hierdoor wordt het zaad naar achteren gedrukt en

komt daarbij langs de ingang naar het zaadblaasje. Ongeveer 5 tot 6 % van de zaadcellen wordt in deze opening gedrukt en komt in het zaadblaasje terecht. De rest wordt uitgescheiden.

Hoe beter de koningin wordt verzorgd door de werksters in deze tijd, hoe meer zaadcellen in het zaadblaasje komen. Wordt de koningin slecht verzorgd in de tijd direct na de bruidsvlucht, bijvoorbeeld omdat ze in een kooitje is opgesloten, dan lukt het haar zelfs niet om al het zaad uit haar eileider te verwijderen. Zo'n koningin legt slecht of gaat helemaal niet aan de leg. Erger is dat ze vaak infecties krijgt en sterft. Het is dus zaak om in een bevruchtungskastje een sterk volkje te doen met veel jonge bijen.

Het meest opvallende aan de inhoud van de spermatheca is de zuurgraad. De inhoud is alkalisch, met een pH van 8,9. Het bijenbloed, en de klier die op het zaadblaasje ligt, zijn ongeveer neutraal, met een pH van 6,6-7,2. Vlak daarnaast ligt het gifblaasje met een behoorlijk zure inhoud.

Wat de klier doet die om het zaadblaasje ligt, is nog niet duidelijk. Verwijder je de klier voor de bruidsvlucht, dan komt er bijna geen zaadcel in het zaadblaasje. Wordt de klier verwijderd bij een leggende koningin, dan wordt ze na twee weken darrebroedig. Het zaad in haar zaadblaasje is dan echter nog beweeglijk, het leeft nog.

Verwijder je het netwerk van tracheeën, dan is het zaad binnen 4 weken onbeweeglijk en de koningin darrebroedig. Als een koningin een paar uur in de koelkast is bewaard, dan legt ze daarna alleen onbevruchte eitjes. De zaadcellen in haar zaadblaasje zijn dan echter nog goed beweeglijk.

Die Biene 1992(12).

Afspraken

In het jaar 1993 worden de koninginnen rood gemerkt. Vandaar dat vele bijenbladen een omslag met rood erin hebben, waaronder ons eigen blad 'BIJEN'. *Verskillende bijenbladen, 1992(12) en 1993(1).*

Veranderde opvatting

Toen Sprengel in 1793 het 'geheim der natuur' ontdekte, nl. de bevruchting van bloemen door de bijen, was dat erg opzienbarend. En wel zó revolutionair, dat werd besloten dit gegeven dood te zwijgen! *Deutsches Imker Journal 1992(12).*

Cornelis Pater

* 17 juni 1926 † 27 januari 1993

Een markante man, die jarenlang mede het gezicht van de VBBN heeft bepaald is van ons heengegaan.

Ridder in de Orde van Oranje Nassau, ruimschoots verdiend, omdat hij op allerlei plaatsen, lokaal, provinciaal en landelijk in land- en tuinbouworganisaties een bestuursfunctie heeft bekleed. Een selfmade-man, die van jongs af aan een grote interesse voor zijn vak aan de dag heeft gelegd. Zich altijd op de hoogte hield van nieuwe ontwikkelingen. Een stuwende kracht in zijn organisaties. Een leermeester met de gave om anderen in zijn kennis te laten delen.

Zijn vak was fruitteeler, maar al zijn vrije tijd en soms ook de tijd die zijn bedrijf van hem eiste, heeft hij gegeven aan het uitdragen van kennis, en het besturen van zijn vakorganisaties in vele hoedanigheden.

Reeds van voor de oorlog imker, overtuigd als hij was, dat bijen en fruitteelt bij elkaar hoorden. Al gauw de bezielende man bij de oprichting en het tot bloei brengen van de subvereniging Bunnik-Houten. Een man met een uitgesproken mening, soms niet direct begrepen, maar altijd strijdvast en met het doel voor ogen van

een goed georganiseerde VBBN. Het is niet verwonderlijk dat hij al spoedig deel uitmaakte van het Hoofdbestuur en daarin niet de kaas van zijn brood liet eten. Tien jaar Dagelijks Bestuurslid en ook meerdere jaren vice-voorzitter geweest. Hij zag niet op tegen werk in het uitvoerende vlak. Een aantal jaren was hij tegelijk voorzitter van de commissies Honing, Onderwijs en Handel. Door ziekte van een vaste medewerker besteedde hij enkele jaren één dag per week aan de waarneming van het secretariaatspenningmeesterschap van de VBBN. Waarlijk een spin in het web, met een fabelachtig geheugen en daardoor met een grote invloed op het reilen en zeilen van de VBBN. Na zijn terugtreden uit het Bestuur als erelid, is er nog dikwijls vanuit Wageningen een

beroep op hem gedaan.

Wij verliezen in hem een historische figuur, die decenia lang zijn beste krachten, in weerwil van zijn handicap, aan de bijenhouderij in Nederland heeft gegeven. Wij zullen hem met eerbied blijven gedenken.

Onze deelneming gaat uit naar de nabestaanden.

Het Bestuur van de VBBN

Otto de Kat verlaat 'Bijen'

Joop Beetsma

Meer dan tien jaar lang heeft Otto de Kat de meest uiteenlopende onderwerpen in het 'Groentje' behandeld. In vrijwel elk nummer stonden er een of meer bijdragen van zijn hand. In 1981 schreef hij zijn eerste artikel over verschillende typen bijenkasten. In 1982 en 1983 verzorgde hij om de beurt met Ko Zoet de rubriek 'Sprokkelwaar'. In 1983 werd Otto vast medewerker van het 'Groentje' en in 1984, toen Johan Wesdorp als hoofdredacteur Chris Maillie opvolgde, werd hij redacteur. Tot 1992 produceerde hij vrijwel elke maand weer een op boeiende wijze geschreven 'Sprokkelwaar'. Zijn manier van schrijven doet soms denken aan die van R.P. Groenveld, de schrijver van 'Het grote bijenboek'. Zijn bijdragen zijn plezierig om te lezen vanwege de verteltrant, die nooit hoogdravend is. Hij weet de lezer te interesseren voor alles wat er gebeurt in zijn tuin, met zijn bijen en in de imkerswereld. Vaak haalt hij hierbij onderwerpen aan uit de oudere bijenliteratuur, waarvan hij een echte liefhebber is. Ook bij het weergeven van resultaten van wetenschappelijk onderzoek, komt de boodschap duidelijk over en blijft Otto met beide benen op de grond staan. Het is een duidelijke zaak dat hij, vooral wat het leven van de bijen betreft, overigens net als iedere andere imker, steeds weer voor verrassingen staat en daar geneert hij zich niet voor. In 1991 schreef Otto met veel zorg de rubriek 'Voor de beginner'. In 1992 was hij redacteur van het nieuwe maandblad

Links Otto de Kat, rechts Ko Zoet

voor imkers Bijen en verzorgde de rubriek 'Van bijen houden'. In het najaar van 1992 kondigde Otto aan dat het hem veel moeite kostte om voor ons maandblad elke maand maar weer een originele bijdrage te bedenken en uit te werken. Dit vooral omdat het houden van bijen niet zijn enige 'liefde' is. Hij graaft met evenveel enthousiasme in de historie van Amstelveen. Op de vergadering van 9 december j.l. nam hij afscheid van de redactie, waarbij wij hem hartelijk bedankten voor de zeer genoegelijke samenwerking en voor al zijn pennevruchten eerst in het 'Groentje' en gedurende een jaar in BIJEN. Ter herinnering aan deze samenwerking boden wij hem het boek van J.L. Gould en C.G. Gould, 'De honingbij, een samenleving van kleine giganten' aan. Omdat zijn belangstelling voor de bijen en het bijenhouden nog even groot is, hopen en verwachten wij nog eens een artikel van hem te zullen ontvangen.

Otto, nogmaals onze hartelijk dank!

80

Wedstrijd 'Te gekke kast'

Zondag 6 juni 1993 organiseert de subvereniging Enschede voor de twaalfde keer de 'Bijentour'. Dit is een manifestatie rondom alles wat met bijen en imkerij van doen heeft in het fraaie Ledeboerpark te Enschede. Vele leden leveren daar hun bijdrage, met als doel bekendheid te geven aan de imkerij, nieuwe, jonge imkers aan te trekken en de onderlinge band tussen imkers te versterken.

Voor deze volgende 'Bijentour' is er een nieuwe activiteit bedacht, namelijk het 'Te gekke kastenplan'. Imkers in heel het land worden opgeroepen op deze dag een bijenkast te presenteren, die zich onderscheidt van anderen op één of meer van de volgende punten: revolutionair model, excentrieke of kunstzinnige vormgeving, nieuw systeem van bijenhouden e.d. De kast moet opvallen, zodat we zeggen 'Oh, oh, dat is wat!'. Aan de wedstrijd wordt een prijs verbonden van f 250,-. Dus aan de slag met uw creativiteit!

Voor een reglement, opgave van deelname en informatie kunt u terecht bij de secretaris, K.A. Loth, Haweg 14, 7585 PR Glane, telefoon 053-611932.

Rectificatie

J.J. Speelziek

Is honing 't zelfde als suiker? (BIJEN 1(9): 297-298). Naar aanleiding van een vraag van de heer D.P. van de Merwe in Rotterdam, het volgende. Voor

het inverteren van suiker tot druive- en vruchtesuiker, moet 1 kilogram suiker in 0,5 l water onder toevoeging van 2 gram melkzuur gedurende een half uur gekookt en geroerd worden. Dit roeren is noodzakelijk want anders kookt de stroop over! Volgens een voetnoot in Zander/Böttcher (1979) zou koken met slechts 0,5 g melkzuur voor de bijen beter zijn.

Zander, E./Böttcher (1979) *Haltung und Zucht der Biene*. p98.

Ontvangst medewerkers Floriade-Bijenpaviljoen

Joop Beetsma

Op zaterdag 21 november organiseerde het hoofdbestuur van de VBBN een ontvangst voor de medewerkers van het Bijenpaviljoen op de Floriade-tentoonstelling 1992 in de expositieruimte van het Bijenhuis. Na de ontvangst met koffie met cake opende de heer P.C. Muntjewerf de bijeenkomst en gaf een overzicht van de langdurige voorbereiding voor het tot stand komen van dit unieke Bijenpaviljoen. Hij bedankte alle medewerkers voor hun grote inzet en overhandigde hen een exemplaar van het prachtige boek 'De smaak van honing'.

De heer R. Mulder, voorzitter van de Bijenpaviljoencommissie, bedankte de Bedrijfsraad voor de Bijenhouderij in Nederland vooral voor de goede bemiddeling bij het verkrijgen van een subsidie van het Ministerie LVM en de heer R. ten Klei voor onder andere het beschikbaarstellen van materiaal. De bijeenkomst werd afgesloten met een voortreffelijk lopend Chinees buffet. De ontvangst werd georganiseerd door de heer R. ten Klei.

Opmerking van de redactie

Naar aanleiding van de vraag die de heer Muntjewerf zich stelde, zou het interessant zijn om te weten hoeveel van de ca. een miljoen bezoekers van het

Bijenviljoen zich als lid hebben aangemeld bij de imkersorganisaties. De redactie zou graag reacties hierop van de afdelingsbesturen willen ontvangen.

Redactie en medewerkers

De redactie en de vaste medewerkers van BIJEN kwamen op 10 oktober j.l. bijeen in hotel Terminus in 's-Hertogenbosch. De inhoud en de opmaak van de verschenen nummers van de eerste jaargang werden uitvoerig en kritisch bekeken en besproken. Tijdens deze bijeenkomst werd tevens kennisgemaakt met de nieuwe vaste medewerker, de heer J. de Groot. De vergadering verliep in een zeer vriendschappelijke sfeer en er werden goede voorstellen voor de inhoud van de tweede jaargang gedaan.

V.l.n.r. José Vleeming, Jan Mous, Marleen Boerjan, Otto de Kat, Marga Canters, Peter Bohlmeijer, Jan de Groot, Ton Giessen, Joop Beetsma, Ko Zoet, Wilma Bohlmeijer-Mans en Arjen Neve.

Schier-Carnicadag 20-3-93

Het bestuur van de Stichting Station voor Carnicateelt, dat het teelt- en bevruchtingsstation voor Carnica op Schiermonnikoog beheert, heeft er behoefte aan om met belangstellende Schier-carnica-imkers van gedachten te wisselen over het reilen en zeilen van het station op Schiermonnikoog. Op de algemene Koninginneteeltdag, die georganiseerd wordt door de KT-commissie, konden, naar onze bescheiden mening, lang niet alle aspecten van de Schier-carnicateelt voldoende aan de orde komen. Vandaar dat wij een speciale Schier-carnicadag willen organiseren waarop de werkwijze op Schier, het invoeren van en het werken met Schiermateriaal besproken zullen worden. Ook de eerste resultaten van de proef met Spiekerooig materiaal zullen worden besproken. De discussie met

de aanwezigen zal een belangrijke rol spelen.

De dag begint om 10.00 uur in Utrecht, waar in Utrecht is nog niet bekend. Willen belangstellende imkers zich zo spoedig mogelijk melden bij: M. Bijnen, Daniëlweg 3, 5962 AR Horst-Melderslo, tel. 04709-82397. Na aanmelding ontvangt U een definitieve uitnodiging met routebeschrijving.

Excursie naar Mayen

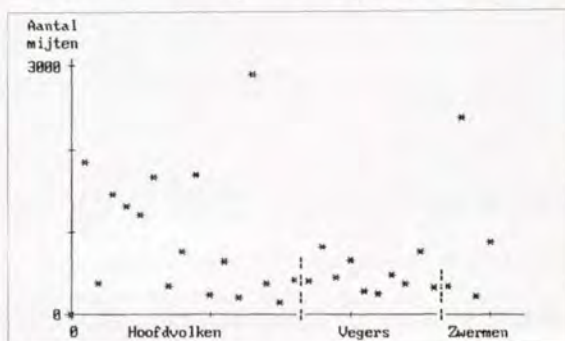
Het bestuur van de regio Zuid organiseert op zaterdag 5 juni een excursie naar de 'Besucherstag' van het bekende bijeninstituut van Mayen bij Keulen. De reis wordt met eigen vervoer gemaakt, waarbij per auto uitgegaan wordt van vier personen, die de kosten gezamenlijk dragen. Deze zullen ± f 10,- per deelnemer zijn. Vertrokken wordt vanaf de parkeerplaats bij het laatste tankstation voor de grens aan de autosnelweg naar Aken om 07.30 uur. Aanmelden voor deze excursie bij de volgende regiobestuurleden vóór 28-3-1993, L. Leerssen, tel. 045-441884 (Simpelveld) of T. Herijgers, tel. 04499-3720 (Susteren).

Varroabestrijding 1992

P. Verkooijen

Evenals vorige jaren hebben onze bijen ook dit jaar geleden onder een varroabesmetting. Bij veel imkers viel het gemiddelde besmettingsniveau dit jaar erg mee. In tegenstelling tot vorige jaren waren er dit jaar weinig volken die duidelijk met varroa besmet waren. Bij de najaarsbehandeling werden zelfs erg weinig mijten gevonden, zodanig zelfs dat getwijfeld werd aan de effectiviteit van de gebruikte middelen. Bij controle met andere middelen bleken de gevonden besmettingscijfers toch wel te kloppen. In onderstaande figuur de ontwikkeling van de besmetting met de varroamijt bij mijn eigen volken.

De oorzaak van de golfbeweging in het gemiddelde besmettingsniveau is niet duidelijk. Waarschijnlijk zal de toestand van het bijenvolk als gevolg van milieu-

KORTE BERICHTEN

Jaar	Gemiddeld	Minimum	Maximum
1985	2,5	0	7
1986	550	90	2200
1987	620	100	4500
1988	3910	770	9200
1989	975	110	6600
1990	2225	275	9400
1991	3025	600	8300
1992	807	205	2900

omstandigheden, zoals weer en dracht, hierin een grote rol spelen. Opvallend in dit verband is ook, dat 1992 ook voor wat betreft de honingopbrengsten een gemiddeld jaar is en niet zoals '91 en '90 een topjaar. In de tabel is een overzicht gegeven van de besmetting per volk. De vegers en de broedafleggers (maar één dit jaar) zijn voor het gemak samengenomen. De uitschieter bij de zwermen was een zwerm, die ik in Zeeuws-Vlaanderen schepte (van onbekende herkomst). De andere zwermen zijn allen in Heinkenszand geschept (eveneens van onbekende afkomst). Een voorzichtige conclusie kan zijn, dat in ieder geval in Heinkenszand (en omgeving) alle imkers de varroamijt effectief bestrijden. Een andere conclusie is, dat het eigenlijk erge gevaarlijk is om vreemde zwermen op de eigen stand te huisvesten.

In het maandblad van de Vlaamse Imkersbond stond in juli een interessant artikel over een onderzoek naar de residu van Apistan in de honing en de was. Omdat Apistan in ons land sinds kort gebruikt mag worden is het nuttig de bevindingen uit dat onderzoek hier te vermelden.

In geen van de 43 onderzochte honingmonsters werd fluvalinaat (de werkzame stof in Apistan) aangetoond. In de 49 onderzochte wasmonsters daarentegen werd in 43 fluvalinaat aangetroffen. Wat zorg baart zijn de elk jaar hogere gehalten die gevonden worden. Dit jaar voor het eerst gehalten bovende 50 ppm vastgesteld. In een monster werd een residu van 109 ppm gevonden, dit is meer dan 100 milligram fluvalinaat per kilogram was. De vraag is, wat gebeurt er nu bij hergebruik van deze was en zal er op den duur (bij erg hoge gehalten in de was) geen fluvalinaat in de honing terecht komen! Nader onderzoek en de toekomst zullen het ons moeten leren.

De Karl Kehrle stichting

Karl Kehrle is beter bekend als de Benedictijner monnik Broeder Adam. Hij is geboren op 3 augustus 1898 te Mittelbiberach in het zuiden van Duitsland.

Vanaf 1919 heeft hij zich op Buckfast Abbey kunnen wijden aan het ontwikkelen van een bijenras, dat een opmerkelijke weerstand tegen ziekten vertoont, zachtvaardig en zwermtraag is en een grote honing-oogst geeft. Internationaal heeft zijn creatie, de Buckfastbij, grote waardering bij bijenhouders.

Waarom geen Stichting Buckfast?

De creatie van de Buckfastbij is uniek. Hij is internationaal bekend maar dat is helaas nog geen garantie dat het inderdaad een afstammeling betreft van Broeder Adam's creatie. Broeder Adam is in september 1992 volledig akkoord gegaan met het Nederlands initiatief tot oprichting van de Karl Kehrle Stichting en heeft hij zijn fiat gegeven aan de doelstellingen.

De doelstelling van de Stichting

De Stichting stelt zich ten doel de creatie van Broeder Adam in stand te houden en zonodig door selectie en kruising deze verder te ontwikkelen. Tevens wil de Stichting zijn werkmethode bevorderen en verder uitdragen. De bij mag nog zo goed zijn, zonder de juiste werkmethode kunnen de resultaten teleurstellend zijn. De Stichting wil een steunpunt zijn voor imkers, die met de door Broeder Adam gecreëerde bijen imkeren. Door gerichte voorlichting zal de Stichting van zich laten horen en zich vooralsnog tot de Buckfast imkers richten.

Wat van de Stichting te verwachten?

Op korte termijn zal de Stichting door middel van eigen publicaties en via de bijenbladen goede informatie verstrekken over de creatie van Broeder Adam en hoe met succes en plezier hiermee te imkeren is.

Meet inlichtingen bij de voorzitter van de Stichting: F.E. Hoogendoorn, Oldenhove 26, 7963 SJ Ruinen.

Steunverlening producenten Akkerbouwgewassen

Frans Janssen, Drachtplantencommissie

Onder de naam Beschikking Steunverlening producenten Akkerbouwgewassen is in de Staatscourant van 27 november 1992 een nieuwe regeling bekend gemaakt, die de oude braaklegregeling gaat vervangen. Het is eigenlijk ondoenlijk om hier in kort bestek in te gaan op de nieuwe zeer gecompliceerde regeling. Enkele belangrijke punten wil ik niettemin voor u op een rijtje zetten.

De financiële ondersteuning aan akkerbouwers beoogt productiebeperking, waarbij braaklegging een belangrijke rol speelt, maar er zijn ook andere mogelijkheden. Was de minimale oppervlakte voor de braaklegging 1 ha, thans komen stukken vanaf 0,3 ha ook in aanmerking. Juist dit kleinschalige is voor flora en fauna veel aantrekkelijker dan grote arealen monocultures.

De lijst met toegestane groenbemesters is uitgebreid met enkelvoudige klaver, esparcetten en damastbloem. De laatste twee alleen in combinatie met gras-of klavermengsels.

Indien een afzetcontract aanwezig is mogen binnen de éénjarige braak olieproducerende gewassen worden geteeld mits deze een non-food bestemming hebben. Vooral crambe (zeekool), een witbloeiend gewas verwant aan koolzaad, kan op termijn een interessante teelt worden voor boeren en bijen. Men spreekt reeds over het vierde gewas! Als grondstofleverancier voor het vervaardigen van milieuvriendelijke smeermiddelen, verven, beitsen en weekmakers voor de kunststofindustrie kan crambe het gewas worden voor de zgn. Agrificatie (het gebruik van landbouwproducten voor de non-foodindustrie). Het hoge erucazuurgehalte, dat de moderne koolzaadrasen niet meer bevatten, maakt de teelt aantrekkelijk. Op het centrum voor Plantenveredeling en Reproductieonderzoek in Wageningen heeft men zeer hoge verwachtingen. Als 10 % van de smeermiddelen in de toekomst van plantaardige herkomst is, zou hiermee alleen in Europa een areaal van één miljoen hectare gemoeid zijn! Overigens is crambe ook opgenomen in het Proevenplan 1993 van de Ambrosiushoeve, waar de effecten van het bijenbezoek op de vruchtzetting en de opbrengst aan stuifmeel en nectar worden onderzocht.

Toch nog succes!

Op initiatief van de VBBN is i.s.m. de overige imkersbonden, de Vlinderstichting en de Stichting Behoud Natuur- en Leefmilieu, een rapport opgesteld, waarin verruiming van de braaklegging werd bepleit. In eerste instantie werd op dit rapport, dat via het Landbouwschap in 1991 bij minister Bukman is ingediend, wat teleurstellend gereageerd. Met de publicatie van de "Steunverlening Producenten Akkerbouwgewassen", de Nederlandse invulling van de MCSHarry-voorstellen, zijn toch diverse aanbevelingen uit genoemd rapport gehonoreerd, waarmee de inspanningen van de opstellers van de Nota Verruiming Braaklegging niet tevergeefs zijn geweest. Uitvoerige info over de steunverlening, per provincie is verkrijgbaar bij de Dienst Uitvoering Regelingen van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer & Visserij.

13 maart, tweede trefdag van de Koninklijke Vlaamse Imkerbond

Thema: 'Nieuwe paden voor het selectiewerk in Vlaanderen'

Plaats: KUL (Universiteit Leuven), Groot Auditorium Zoölogisch Instituut, Beriotstraat, B-3000 Leuven.

Organisatie: KVIB-Selectiewerkgroep, Informatiecentrum voor Bijenteelt en Zoölogisch Instituut KUL.

Programma:

09.30 uur: aankomst deelnemers.

09.45 uur: Openingswoord door de voorzitter van de Selectiewerkgroep.

10.00 uur: 'Superfamilie, stamboom, selectie, een superdilemma?' Nieuwe inzichten in verband met de selectie van de honingbij door J.P. van Praagh, Celle.

12.00 uur: Middagpauze. Mogelijkheid warm middagmaal of eigen mondvorraad in Universitair restaurant

13.15 uur: Demonstratiemateriaal en methoden in verband met selectie, teelt, KI, verspreiding van teeltmateriaal. Belangstellenden die eigen vindingen of ideeën willen demonstreren kunnen zich tot 10 maart a.s. aanmelden op het SW-secretariaat.

14.30 uur: 'Technische aspecten met betrekking tot de verspreiding van geselecteerd teeltmateriaal (kweken van jonge larfjes en moeren)' door Dr. Voss, Landesanstalt für Bienenzucht Mayen.

16.30 uur: Slottoespraak door Prof. F. Jacobs, voorzitter van de KVIB.

17.00 uur: Einde.

Voor dekking van de kosten (lokaal, koffie, teksten) wordt per persoon een bijdrage van BF 150 gevraagd. Inschrijven kan door overschrijving van BF 150 op rekening 443.7604441.38 van het Informatiecentrum te Merelbeke met vermelding 'SW-Trefdag'. Deelnemers die willen overnachten of van de gelegenheid gebruik willen maken om er ook een toeristische uitstap van te maken, kunnen contact opnemen met het VIB-informatiecentrum.

Voor bijkomende inlichtingen kan men terecht bij:

- SW-secretariaat, p/a F. Gijsen, Lambertuslaan 126, B-2812 Muizen-Mechelen. Tel. 015-412703.

- VIB-informatiecentrum, Burg. van Gansberghelaan 96, B-9820 Merelbeke. Tel. 091-520212.

Bestuivingsreglement '93

Ook voor dit jaar zijn door de Contactcommissie Tuinbouw/Bijenteelt, bestaande uit vertegenwoordigers van de Hoofdafdeling Tuinbouw en de Afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap 'Algemene Voorwaarden inzake het plaatsen van bijenvolken voor de bestuiving van Akker- en Tuinbouwgewassen' vastgesteld. Hieronder een verkort overzicht van de belangrijkste tarieven.

- De vergoeding voor een kastvolk op het fruit bedraagt voor 4 weken f 40,- en voor een korfvolk f 32,50. Elke week langer f 10,- meer.
- Bij plaatsing onder plat glas en lage plastic tunnels per 4 weken f 40,- en voor een korfvolk f 30,-.
- Bij plaatsing van een 20-raamvolk bij augurken en aardbeien in het open veld, alsmede bij zaadteelt bedraagt de vergoeding voor de gehele teelt f 45,- per volk.
- Bij plaatsing onder 'staand glas' per kast- of vergelijkbaar korfvolk f 35,- per week met een maximum van f 250,- per seizoen.
- Bij plaatsing van een 20-raamvolk bij augurken en overige gewassen onder 'staand glas' buiten geplaatst, f 125,- per seizoen.

Vanzelfsprekend dient de imker te zorgen voor gezonde, sterke, moergoede volken en behoren kasten en korven voorzien te zijn van naam, adres en telefoonnummer. De belangstellenden wordt met nadruk verzocht de voorwaarden in dit reglement te volgen, aangezien deze evenals in voorgaande jaren door beide partijen gezamenlijk werden vastgesteld. Het volledige bestuivingsreglement is bij de vijf imkersbonden te verkrijgen.

Bestuiving fruit NOP-Flevopolder in 1993

G. Hahn, VBBN subvereniging Steenwijk

Op maandag 1 februari 1993 vond er overleg plaats tussen het bestuur van de fruittelers aangesloten bij de NFO afd. NOP, bedrijfsvoorlichters van de DLV-fruit en imkers uit Steenwijk, Emmeloord en Hattem, over 'veilig reizen met bijen naar het fruit'.

Dit omdat de belangen van de amateur-imker en professionele fruitteler gelijk zijn. Dode bijen halen geen nectar en bestuiven geen bloesem (is kwaliteit, is kwantiteit, is (veel) geld). Bij de evaluatie van 1992 kon gelukkig geen spuitschade genoemd worden. Ook het bijenonvriendelijke middel Insegar wordt selectief

buiten de periode dat er bijen geplaatst zijn, toegepast. Verheugend is de trend dat er steeds selectiever en kleinere doseringen vergif worden gebruikt. Kritisch blijft het moment van plaatsen en weer ophalen van de bijen. Ook al heeft de betrokken fruitteler zijn bespuitingen met bijen-onvriendelijke middelen klaar; ook de fruitpercelen in de omgeving en die van akkerbouwers dienen 'veilig' te zijn. Dit is te bereiken door goed overleg en een sociale controle van de fruittelers met hun burens en door het moment van plaatsing en weer halen, te laten bepalen door een antwoordapparaat van de waarschuwingsdienst van de DLV fruit. De gewasbeschermingsspecialist DLV gebruikt hiervoor als richtlijn het moment van bloeien van bepaalde rassen peren of appels. Zijn adviezen worden aangevuld met waarschuwingen, geen bijen-onvriendelijke middelen te gebruiken gedurende de periode dat er bijen geplaatst zijn. Tevens geeft hij duidelijk aan wanneer geplaatst en wanneer de bijen weg moeten zijn. Dit zijn vrij 'harde adviezen' en moeten door de imker en fruitteler als bindend worden beschouwd. Het bezorgen voor, of het weer terughalen na de genoemde data, houdt grote risico's in voor de bijen.

Het telefoonnummer van het bandje van de waarschuwingsdienst voor de fruitteelt voor de NOP en Flevopolder kan men opvragen bij het secretariaat van de VBBN.

Correspondentie gezocht

Lecora Cornel is 24 jaar, heeft 30 bijenvolken, houdt zich ook bezig met houdsnijwerk, schrijft Duits, woont in Roemenië, ca. 250 km ten oosten van Boekarest, en wil graag met een Nederlandse imker corresponderen. Zijn adres is: 157, 3576 Pestira, Bihor, România.

Bijenpaviljoen Floriade

In totaal heb ik veertien dagen als medewerker in het bijenvaviljoen gestaan. Hulde voor de bedenkers en ontwerpers van deze presentatie. Het was een volledig beeld van de bijenhouderij en gaf aan de medewerkers de mogelijkheid om aan de hand van het getoonde alles uit te leggen. Het was niet het grootste project van de Floriade, maar wel één van de meest bezochte stands.

De presentatie was zodanig, dat zelfs de angstige bezoeker - die, alhoewel hij door glas gescheiden was van de bijen nog wel eens gewoontegetrouw om zich heen sloeg, toch niet weg liep maar bleef kijken. Ook deze bezoekers werden geïnteresseerd en vroegen om uitleg. Meestal was de ruimte geheel gevuld. Soms stond je in het middengedeelte tegen het glas geplakt om uitleg te geven over korf, zwerm en kasten. Bij de informatiebalie, het honingtappen en bij het gedeelte waar de bijen de plexiglasen buis in- en uitgingen, stonden we als standwerkers op een druk bezochte jaarmarkt, met een aandachtig luisterend groot publiek. Het was fantastisch.

Dank aan de organisatie: 'Ik denk o.a. aan Jan Fraters, die ondanks het maken van schema's, aanbregen van wijzigingen en regelen van vervangers, dikwijls op korte termijn, zes maanden lang actief bleef. De meeste avonden was hij ruim voor tijd aanwezig niet alleen om te sluiten, maar ook om het paviljoen in orde te brengen voor de volgende dag.

Hartelijk dank aan mijn collega's voor de fijne dagen.
Hans de Bruijn, Moerkapelle

Nosemasporen

'Terecht vind ik, worden wij imkers gewezen op allerlei ziekten die onze bijen belagen. De informatiefolders van de Ambrosiushoeve uit Hilvarenbeek zijn hierbij goede informatiebronnen. Folder nr. 1 over Ziektepreventie en Hygiëne en nr. 5 betreffende Nosema en Amoëbe geven mij dan ook goede richtlijnen om wasmot, nosema en amoëbe te bestrijden. Hierbij wordt ijsazijn als het beste bestrijdingsmiddel genoemd, waarbij niet verzuimd wordt te wijzen op de gevaren die er aan kleven o.a. voor de huid, de luchtwegen, en het aantasten van ijzer. Omdat mijn keuken is voorzien van een elektrische oven tot ruim 300°C, heb ik geïnformeerd bij de Ambrosiushoeve of ik hiermee lege raampjes kan ontsmetten en dat blijkt al met veel lagere tempera-

turen mogelijk. Er werd voor nosema een temperatuur ver onder de 100°C genoemd. Dit geeft mij de mogelijkheid om raampjes schoon te maken, vervolgens in de oven te ontsmetten, zo nodig opnieuw te bedraden (kan ook vóór de ovenbehandeling) en daarna hygiënisch te bewaren. Diepvriezen is ook geschikt om wasmotlarven en eitjes te doden meen ik te weten. De in te leveren oude was gaat bij mij dan ook altijd direct een paar dagen de diepvries in. Misschien zijn er imkers die over een grote ruimte kunnen beschikken die of op een zeer hoge of op een zeer lage temperatuur gehouden kan worden. Als het waar is, dat nosema boven de 55°C dood gaat is bestrijding hiervan veel eenvoudiger dan ik al die jaren gedacht heb. Na dit relaas zou ik gaarne vernemen bij welke temperatuur doeltreffende bestrijding mogelijk is, zodat ik zo weinig mogelijk materiaal met ijsazijn hoeft te ontsmetten. Ik geloof, dat er wel meer imkers gebaat zijn met een eenvoudige maar gedegen informatie hierover.

D. Renkers, Amersfoort

Opmerking van de redactie

Cantwell en Shimanuki (1970) vonden dat een temperatuurbehandeling van raten, 24 uren op 49°C houden, 95 % van de nosema-sporen doodt. Dit betekent dat u door raampjes 24 uren bij 55°C te bewaren vrijwel alle sporen zult doden.

- Cantwell, G.E. en H. Shimanuki (1970) *American Bee Journal* 110: 263.

Bruidsvlucht

Het verhaal van de heer Schippers uit Apeldoorn op pagina 276 van het oktobernummer van BIJEN, doet mij sterk denken aan het optreden van een extra bruidsvlucht van de jonge koningin welke wat uit de hand is gelopen tot een bruidszwerm. Sterk volk, 20 ramen. Om zeker te zijn bij het werken met speciale kruisingen zal men rekening moeten houden met het optreden van deze verlate bruidsvluchten. Dit kan eigenlijk alleen door de koningin te knippen. In het ergste geval sneuvelt zij voor de vliegplank.

A. de Smidt, Harlingen

Perizine

Naar aanleiding van het artikel van N. van Buren in *Bijen*, Maandblad voor Imkers 1(7): 199-202 (1992) zijn twee kritische opmerkingen te maken.

Rekenkundige perikelen

Het lijkt een goede beslissing van de Commissie Toelating Bestrijdingsmiddelen om het gebruik van Perizine op te schorten omdat * in commerciële kunstraat 0,17 mg coumaphos per gram was wordt aangetroffen. Dit betekent immers dat 170 mg coumaphos wordt aangetroffen in een kilo was ofwel in ongeveer twintig uitgebouwde ramen. Een flink volk zou dan vier keer behandeld moeten zijn met twee keer één milliliter Perizine van 32 milligram per milliliter als 25 % hiervan in de bijen en (dus) 75 % in de was terecht zou zijn gekomen.

86

Dezelfde berekeningen kunnen worden toegepast op oude raten van kolonies die sinds 6 of 18 maanden geen Perizinebehandeling meer hebben ontvangen en waarin 7 respectievelijk 1 milligram coumaphos per gram was werd gevonden door Van Buren. Deze hoeveelheden coumaphos worden bereikt als een volk op 20 ramen behandeld zou zijn met 25 respectievelijk 5 hele flesjes perizine! Hier klopt dus duidelijk iets niet helemaal.

Het proefschrift van Van Buren maakt duidelijk dat de redactie of de tekstverwerker moeite had met het verschil tussen de Nederlandse en de Griekse letter m. De Nederlandse m is de standaard afkorting voor milli of éénduizendste, terwijl de Griekse m (mu of μ) het miljoenste deel ergens van aangeeft. Bovenstaande waarden moeten dus door 1000 gedeeld worden (μ g in plaats van mg).

De hele residuekwestie komt hierdoor in een totaal ander licht te staan. In commerciële kunstraat wordt per kilo dus niet een hoeveelheid coumaphos gevonden die overeenkomt met circa 5 milliliter of een half flesje Perizine, maar met slechts vijfduizendste milliliter of ongeveer eentiende druppeltje. Nog anders gezegd wordt pas over zo'n duizend jaar de hoeveelheid coumaphos in kunstraat gevonden die in uw blad wordt genoemd bij onveranderd gebruik.

De hoeveelheid coumaphos gevonden in kunstraat ligt ver beneden de door de WHO (Wereldgezondheidsorganisatie) gestelde grens in vlees (1 mg/kg) in 1972. (Meer recente gegevens heb ik in Nederland nog niet gevonden.) Stel dat we in plaats van vlees kunstraat zouden eten, dan zouden we van de aanwezige

coumaphos geen schadelijke gevolgen ondervinden. Wij eten echter geen was maar honing en hierin heeft Van Buren geen coumaphos kunnen aantonen. Dat is voorlopig ook niet te verwachten, omdat coumaphos veel beter in was dan in honing oplost.

Massabalans

In het eerste hoofdstuk van de dissertatie van Van Buren is nagegaan welk gedeelte van de toegediende, radioactief (gemerkte) coumaphos wordt teruggevonden in het spijsverteringskanaal van bijen. Het teruggevonden gedeelte, ingeval van orale (via de mond) toediening, bleek circa 2/3 met een vrij grote spreiding te zijn. Ingeval van dermale (via de huid) toepassing vindt Van Buren slechts 24 % van de toegediende coumaphos terug in het spijsverteringskanaal van de bijen.

Door Bayer werd indertijd binnen 7 dagen 73 % coumaphos teruggevonden in de mest en urine van runderen bij orale toediening. Door Bayer werd eveneens vermeld dat ingeval van dermale toediening na een week 15 % van de toegediende radioactiviteit in de mest en urine van geiten werd teruggevonden en dat 2-6 % van de gelabelde verbinding in 14 dagen met de urine werd uitgescheiden door runderen. De toegediende hoeveelheden waren in alle gevallen circa 30 mg per kilogram.

De bovenstaande resultaten van Van Buren en van Bayer lijken niet met elkaar in tegenspraak.

De voor de hand liggende vraag is uiteraard waar driekwart van die toegediende hoeveelheid coumaphos gebleven is. Hiertoe heeft Van Buren honing en was onderzocht en zoals hierboven vermeld niets gevonden in honing en een heel klein beetje in was.

De conclusie van Van Buren dat coumaphos in de was komt door de methode van toediening is aardig om een proefschrift mee af te sluiten evenals de suggestie verder onderzoek te doen naar residuen.

Dat verdere onderzoek zou het opstellen van een massabalans moeten omvatten zodat gefundeerde uitspraken gedaan kunnen worden. De conclusie van Van Buren dat "76 % van de actieve stof niet in de bijen terecht komt maar op de buitenkant van de bijen en op de raten" is speculatief omdat alleen het spijsverteringskanaal van de bijen is onderzocht (24 %), de was (0,1 %) en honing (0 %).

De conclusie, dat "driekwart van de toegediende hoeveelheid coumaphos niet door de bijen wordt opgenomen en dat vervuiling van de was met Perizine dan ook het gevolg is" is minder genuanceerd dan de bovenstaande conclusie en is bovendien niet

gebaseerd op een sluitende massabalans en moet daarom als een hypothese worden beschouwd. De Commissie Toelating Bestrijdingsmiddelen heeft het gebruik van Perizine opgeschort. Het zou interessant zijn om te weten of dit besluit genomen is op grond van de bovengenoemde veronderstelling van Van Buren zonder verder onderzoek naar de tot nu toe spoorloze 75 % coumaphos.

A. van Putten, Emmen

Opmerking van de redactie

De toelating van een bestrijdingsmiddel geldt altijd voor een beperkt aantal jaren. Na die periode vervalt de toelating. Voor zover ons bekend, is dit voor Perizine na vijf jaar het geval geweest. Een verlenging van de toelatingsperiode of een beëindiging van de toelating wordt alleen overwogen door het Bureau Toelating Bestrijdingsmiddelen wanneer door een instelling of groepering hiervoor een verzoek wordt ingediend. Dit laatste is, voor zover ons bekend, niet gebeurd.

Koolzaad

Jaren achter elkaar kon men horen en zien, dat in de Flevopolder de hoeveelheid koolzaadvelden verminderd wordt. En wel met honderden hectaren per jaar, om op een gegeven moment geheel te verdwijnen. Er komt op die manier weer meer landbouwgrond beschikbaar. Echter, volgens de dagbladen, moeten landbouwgronden omgezet worden in natuurgebieden, omdat er een enorm overschot is aan landbouwproducten. Door allerlei subsidies op graanproducten worden landbouwers aan een redelijk bestaan geholpen. Zou het misschien mogelijk zijn meer koolzaad en zonnebloemen te zaaien, zodat deze gebruikt kunnen worden ten behoeve van de productie van biologische brandstof? Zoals in een landelijk dagblad te lezen was, worden er in Dronten plannen gemaakt voor het bouwen van een fabriek die biologische brandstof produceert uit koolzaad. Men wil duizenden hectaren koolzaad inzaaien om deze fabriek van grondstof te voorzien. Maar zoals ik in het Poly Technisch tijdschrift heb gelezen is men in Duitsland veel verder dan in Nederland met de productie van biologische brandstof. In Frankfurt zijn er veel taxi-klanten, die alleen in een "bio-taxi" vervoerd willen worden. In Berlijn zullen eind 1992 200 van deze "bio-taxi's" rondrijden en in 1995 zullen er, als de plannen uitkomen, in geheel Duitsland 40.000 "bio-taxi's"

rijden, dat is twee derden van het totale taxibestand in Duitsland. De Duitse landbouwers zullen zelf voor voldoende oliehoudende zaadgewassen zorgen. Is hier misschien een taak weggelegd voor het Hoofdbestuur?

Er zou bijvoorbeeld eens contact opgenomen kunnen worden met de Ministeries van Landbouw en VROM met de vraag wat de mogelijkheden zijn in ons land. Mijns inziens kan met geld van beide ministeries:

- de landbouwers een goed bestaan worden geboden;
- het milieu worden gediend en
- duizenden imkers worden geholpen in het voortbestaan van hun natuurvriendelijke hobby.

Graag zou ik via ons blad Bijen willen vernemen, en met mij vele collega-imkers, of er met betrekking tot dit onderwerp al contact is geweest met de betrokken ministeries. Ik hoop dat dit het geval is, want wanneer er niet heel gauw iets gebeurt dan is de koolzaadhoening over een paar jaar verleden tijd.

G. Hamers, Wagenberg

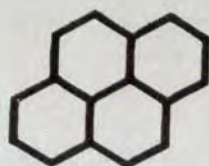
Opmerking van de redactie

De heer W. Luykx, directeur Landbouwcoöperatie Lelyland meldde ons dat het project voorlopig even in de koelkast ligt.

Een honingfeest in Tsjechoslowakije

Afgelopen zomer was ik in Roznov, in het oosten van Tsjechoslowakije, in het Walachische openlucht-museum. Op een toeristische markt in het houten stadje (één van de drie onderdelen van dit museum) stond een imker, die mij een glas Medovina (Tsjechische honingwijn) aanbood en mij enthousiast vertelde dat hij volgend jaar zomer graag een groot honingfeest in Roznov wilde organiseren. Voor dit feest had hij reeds imkers en andere honingliefhebbers uit Engeland, Duitsland en Frankrijk uitgenodigd. Hij wilde echter ook mensen uit Nederland uitnodigen en verzocht mij contact op te nemen met imkers of een imkerorganisatie in Nederland en ze namens hem uit te nodigen volgend jaar op dit feest aanwezig te zijn. Indien u hiervoor belangstelling heeft, verzoek ik u met mij contact op te willen nemen.

B. Warnar,
Azuriet 12, 3831 VW Leusden.
Telefoon 033-942183.

Van het bestuur

B.A.H. Visser

In de eerste vergadering in 1993 werd behandeld:

- Na een aantal jaren van lichte groei in het ledental gaf 1992 een stabilisatie te zien. Verheugend was de mededeling dat in Dinxperlo en Borger e.o. zich per 1-1-1993 een aantal nieuwe leden heeft gemeld, dat door het bestuur in twee nieuwe afdelingen werd samengevoegd.
- Wederom was het gebruik van middelen ter bestrijding van de varroamijt aan de orde, dit mede naar aanleiding van een artikel van de heer A. Schopman in het decembernummer van Bijen. Een juiste en verantwoorde voorlichting over het gebruik van bestrijdingsmiddelen is naar de mening van het bestuur van grote betekenis, ook als het gaat over middelen waarvan gebruik niet is toegestaan*. Besloten werd bij de directeur van de 'Ambrosiushoeve' nogmaals aan te dringen op het spoedig beschikbaar stellen van de gevraagde literatuurgegevens.
- Met betrekking tot de belangenbehartiging inzake onderwijs, onderzoek en voorlichting en de contacten hierover met het Landbouwschap en de Rijksoverheid, is het bestuur van mening dat een nader beraad met de afdelingen gewenst is. Daarom werd besloten tijdens de Algemene Vergadering hierover van gedachten te wisselen. Een belangrijk punt is de vraag of de imkers bereid zijn een grotere bijdrage te leveren in de kosten van het onderzoek op het gebied van de bijenhouderij. Sinds enige jaren is de bijdrage bepaald op f 5,- per lid per jaar. De bonden zijn tot nu toe van mening dat met deze bijdrage een maximum is geleverd aan de mogelijkheden van de georganiseerde imkers.
- Ter voorbereiding van de Algemene Vergadering, die op 7 maart in Doetinchem wordt gehouden, werden door het bestuur ook de jaarrekening 1992 en de begroting voor 1994 behandeld. Besloten werd ondanks de stijgende kosten geen wijziging voor te stellen in de thans geldende contributieregeling en om nader van gedachten te wisselen over de vraag of de afdelingen bereid zijn een hogere bijdrage dan f 5,- af te dragen voor onderzoek en voorlichting. In deze vergadering zijn aftredende bestuursleden de heren H. Heinz en A. Schopman, waarvan zich de eerste wel en de tweede niet herkiesbaar stelt.
- Gezien de goede ervaringen die met name de Brabantse bond heeft met het organiseren van een studiedag, werd besloten na te gaan of ook in de eigen bond een studiedag, waarbij de ziektebestrijding centraal zal staan, gewenst is.

*) *Opmerking van de redactie*

De Algemene Inspectie Dienst heeft enkele jaren geleden al aan de redacties van de bijenteeltmaandbladen bekend-gemaakt dat het niet toegestaan is over niet-toegelaten bestrijdingsmiddelen voorlichting te geven aan de imkers.

Van de Bestuurstafel

J. Beekman, secretaris

De Bondsvergaderingen vonden plaats op 17 december 1992 en 14 januari 1993. In beide vergaderingen zijn veelal dezelfde onderwerpen aan de orde geweest.

Hieronder een uittreksel daarvan:

- Het secretariaat van de bond zal voorlopig een vast punt op de agenda zijn en de volgende zaken met betrekking tot het secretariaat zijn aan de orde geweest:
 - Kosten op jaarbasis voor ondersteuning van het secretariaat door de administratieve afdelingen van de NCB, die volgens een nieuwe methode worden berekend (wie kosten maakt moet ze betalen). In 1991 en 1992 zijn de extra kosten voor resp. 100% en 50% gesubsidieerd door de NCB. In 1993 vervalt deze subsidie. N.a.v. herberekening van de kosten door de financiële afdeling van de NCB, heeft Bondsbestuur de vraag gesteld of het mogelijk is om in 1993, en eventueel daarna, in de NCB te blijven. Deze vraag is ingegeven door het feit dat binnen de NCB zaken als centrale postafdeling, drukkerij en typekamer beschikbaar zijn om het secretariaat naar behoren te laten functioneren. Voorwaarde is wel dat de secretaris door de Bond wordt geleverd. De zaak zal door de adviseur van de NCB in het Dagelijks Bestuur aan de orde gesteld worden.
 - Hoe een door de NCB verstrekte jaarlijks terugkerende subsidie is opgebouwd zal door de secretaris met o.a. de vertegenwoordiger van de financiële afdeling en de adviseur onderzocht worden op 25 januari 1993.
 - De conceptjaarrekening 1992 van de bond is door de financiële afdeling aangeboden. De rekening wordt in de volgende bestuursvergadering besproken.
- Tuinidee 1993 in het Autotron
 - De Bond heeft een uitnodiging gekregen om deel te nemen aan de tentoonstelling van tuinen, in maart 1993, ingericht door hoveniers en tuincentra. Met de andere deelnemers aan deze manifestatie zullen eind januari afspraken worden gemaakt over de inrichting en bemanning van de stand van de Bond van Bijenhouders NCB. De verenigingen van onze bond zullen worden gevraagd hun medewerking te verlenen met tentoonstellingsmateriaal en met het bemannen van de stand.
 - Introductie van een nieuw archiveringssysteem bij de NCB, de secretaris zal deze introductie bijwonen.
 - Nieuw honingglas dat aangeboden is door een commissie die zich hiertoe heeft beziggehouden. Dit is door het bondsbestuur voorlopig ter kennisgeving aangenomen.
 - Subsidie verstrekking ivm Jubileum van een vereniging. Hiervoor wordt door de Bond geen subsidie verstrekt. Zie hiervoor het verenigingsboek. Alleen voor leden die jubileren wordt een speld (zilver/goud) of oorkonde verstrekt, al of niet uitgereikt door een bondsbestuurslid.
 - Begroting van het blad bijen 1993 is besproken en

accord bevonden.

- Uitslag van heidehoningkeuring door de Keuringsdienst van Waren op radioactiviteit is besproken.
- Het overzicht van de suikerreserve, waar o.a. de tweede f 2,50 afdracht Ambrosiushoeve van betaald wordt.
- Evaluatie Studiedag 1992. Besproken is de financiële afrekening van de studiedag, en of het zinvol is om niet-leden van de Bond een hogere dagvergoeding te laten betalen. Bij de voorbereiding studiedag 1993 zal hier aandacht aan besteed worden. Het bondsbestuur heeft haar waardering uitgesproken voor het vele werk verzet door de studiedagcommissie. Het versturen van de certificaten behaald bij de honing/was/mede keuring is afgewikkeld.
- Aan de orde is ook geweest het verslag van de Bedrijfsraadvergadering en de vergadering met het Landbouwschap afd. Bijenteelt d.d. 23 november jl. Belangrijk in deze vergadering was de verhouding tussen imkersbonden en Landbouwschap. Het bestuur Bond van Bijenhouders NCB is van mening dat de band met het Landbouwschap niet verbroken dient te worden.
- Verslag redactie 'Bijen' met de voorzitters van de bonden die gezamenlijk het blad uitgeven en hierover van gedachten gewisseld hebben op 6 januari jl. De voorzitters hebben hun waardering uitgesproken over de voortreffelijke en professionele manier waarop het blad in 1992 is uitgegeven. Natuurlijk is er hier en daar wat kritiek geweest op de inhoud maar dit was van minder belang. In 1993 zullen diverse regio activiteiten onder de loep genomen worden z.a. de Bedrijfswedstrijd van onze Bond, Honingwinning op de zeeaster, bestuiving in kassen e.d. Diverse ingekomen stukken zijn besproken o.a.: bestelling honingfolder; uitnodiging kringvergadering de Baronie op 14-01-93; opgave adressen aan het LBS van Bondsbestuursleden voor toezending stukken; beheerswerkdag Strabrechtse heide op 20 februari 1993; bestuivingsgeld overgemaakt door de RBT; strategie nota IKC - AT
- Kostenplaatsen bijen berekend door SBB; schadeclaim MAS ivm schade ontstaan op de studiedag 7 november jl.

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

De komende Algemene Vergadering vraagt uiteraard nog steeds veel aandacht. Pre-adviezen schrijven, bespreken en corrigeren. Statuten spellen, bespreken met de notaris en vooral met 'onze eigen juridische man, den Bruigom' kijken hoe we de veranderingen duidelijk kunnen maken. En zo komt het goed uit dat het vergaderen in de laatste weken van het jaar wat afneemt. Toch nog een keer een gesprek met de voorzitters van alle bonden over onze houding ten opzichte van het Landbouwschap. U weet nog wel, het ging over de weigering om ons verzoek om een financiële compensatie wegens het opheffen van de DLV, voor te leggen aan de Minister. Natuurlijk zaten we niet meteen op één lijn, maar door luisteren, tegenargumenten afwegen en de voor- en nadelen van het ene voorstel te vergelijken met die van het andere, maar vooral de wil om als één club verder te gaan, zijn we wel met een eensgezinde mening het nieuwe jaar tegemoet getreden. In dat nieuwe jaar ontmoeten wij elkaar al weer snel als Bestuur van Bijen in een gesprek met de Redactie. Daar konden we het eerste jaar van dit samenwerkingsproject 'evalueren'. Financieel is de redactie er goed uitgesprongen. Binnen de begroting gebleven, waarbij opvalt dat de redactiekosten 25 % lager zijn uitgevallen. Toch vijf nummers met 4 extra pagina's, dus 20 pagina's meer dan begroot. Uiteraard is de redactie gecompimenteerd voor dit resultaat maar ook voor de inhoud waarvan velen de opgaande kwaliteit constateren. Een woord van dank voor hun inzet en die van de vaste medewerkers is hier duidelijk op z'n plaats.

We kunnen nu met alle vertrouwen constateren dat dit samenwerkingsproject is geslaagd en een goede toekomst kan ingaan. Een tegenvaller is het afnemend aantal abonnementen, hetgeen de prijs per nummer toch enigszins verhoogt. Zoals begrijpelijk zullen enkele kosten (o.a. druk- en portokosten, de salarispost voor de bureauredactie) wat stijgen. We hebben afspraken gemaakt waardoor deze stijging beperkt blijft en we Bijen in de bus krijgen voor f 18,25 tegenover de begrote prijs in 1992 van f 17,10 en de werkelijke prijs van f 17,93. Maar de nieuwe prijs gaat wel uit van een gelijkblijvend ledental. Uiteraard hebben we ook een aantal kritiekpunten die we horen of zelf ervaren, besproken en diverse oplossingen gevonden. En de NS had bedacht dat het ook leuk is om 's avonds van Den Bosch over Nijmegen en Arnhem naar Amsterdam terug te keren.

Ik heb nu de eerste DB-vergadering geleid, met Piet

Openingstijden Imkerslokaal Roermond

Met ingang van 4 maart t/m 21 oktober 1993 is het imkerslokaal van de afdeling Roermond weer elke donderdagavond van 19.00 uur tot 20.00 uur geopend voor de verkoop van imkerartikelen. Na 21 oktober is het lokaal nog geopend op 4 en 18 november en op 2 december. Alle meest gangbare imkerartikelen zijn uit voorraad leverbaar. Bestellen van specifieke materialen kan telefonisch bij T. Giessen, tel. 04752-6318.

Muntjewerf nog aan mijn zijde en Catharien Reker helaas nog niet aanwezig na de pittige operatie die zij moest ondergaan. Onze beste wensen voor een volledig herstel! Wel weer aanwezig Heyta Rynja, nog midden in haar bevallingsverlof en van harte geluk met jullie zoon Marten.

Als ik ongedeed een korte sneeuw- (c.q. modder-) vakantie overleef, volgt in februari de eerste HB-vergadering en ik heb me daar al impopulair weten te maken door het verschuiven van de datum omdat ik niet kon kiezen tussen deze HB-vergadering en een bijeenkomst van de bank. En ik wil de laatste voorbereidingen van de Algemene Vergadering in het HB niet missen. Nog vier maanden en dan kan deze samenloop niet meer voorkomen. Maar eerst zien we elkaar op de Algemene Vergadering.

90

Honderd jaar VBBN

In 1997 hoopt de VBBN haar eeuwfeest te vieren. Aan de voorbereidingen van dat feest wordt hier en daar al gewerkt. Een van de plannen is om een boek uit te geven bij die gelegenheid. Een gedenkboek of een feestbundel, waarin de geschiedenis van de vereniging en die van honderd jaar imkeren samengaan. Ondergetekende heeft de opdracht om een dergelijk boek te ontwerpen en hij wordt daarin bijgestaan door een ter zake kundige commissie.

Het doel is een boek samen te stellen dat zo interessant is, dat elke imker er met genoegen in bladert en leest. Dat doel is wat hoog gegrepen, maar we hebben nog even de tijd. Voorlopig zijn er problemen van andere aard: de gegevens over de vereniging over de periode van 1920 tot 1945 zijn erg schaars. We hebben, derhalve het Maandschrift (Het Groentje), vrijwel geen andere archiefstukken tot onze beschikking, omdat veel materiaal in de jaren 1940 tot 1945 door oorlogsgeweld en brand verloren is gegaan of zoekgeraakt. Zo zijn er geen notulen meer van de vergaderingen van het Hoofdbestuur en ook van de correspondentie van de secretaris is niets meer over. Het is bijvoorbeeld bekend, dat de heer Joustra, die in deze tijd secretaris was, veel brieven heeft geschreven. Maar als er van die verenigingsstukken en van die brieven nog iets over is, dan moet dat liggen bij de leden van de VBBN of in het archief van de plaatselijke afdelingen.

Wat versta je onder archiefmateriaal? Dat kan van heel verschillende aard zijn: een oude foto van bestuursleden of van een bijenmarkt. Een notitieboekje van een imker, verslagen van landelijke vergaderingen, enz. De vereniging heeft ooit een vaandel bezeten in de tijd waarin een dergelijk voorwerp nog belangrijk werd geacht. Waar zou dat gebleven zijn? En al die in de jaren dertig vervaardigde affiches voor de verkoop van honing met het Rijksmerk? Wie heeft nog de (enige) jaargang van "Bijenteelt" (1920), door Van Giersbergen uitgegeven? En zou er nog een volledige serie aanwezig zijn van "De Practische Imker", een tijdschrift uit het begin van deze eeuw?

Als u nog papieren bezit, die u tijdelijk wilt afstaan voor het bovenaangekondigde boek, zou het schaarse archiefmateriaal misschien enigszins worden aangevuld. Een

paar leden reageerden ruim een jaar geleden al eens, door brieven en kaarten te zenden aan het Bijenhuis. Maar er zal hier en daar stellig wel meer zijn. Plaatselijke gegevens zijn vaak zo boeiend, omdat je er gebeurtenissen in breder verband mee kunt illustreren.

Errata in Informatiegids VBBN

- Op pagina 5 van de informatiegids VBBN/prijslijst 1993 ontbreekt bij de groep Zuid Holland de subvereniging 'Midden Delfland'.
- Op pagina 12 bij de Bijen- en Honingmarkten ontbreekt: de Bijen- en Honingmarkt Aalten (op de Aa-hof), op de eerste zaterdag in augustus.
- Op pag. 12 staat vermeld: zaterdag voor Hemelvaartsdag: Bijenmarkt te Borne (Ov.). Dit moet voor 1993 zijn: 3 april (zie ook de imkerskalender). Wilt u bovenstaande wijzigingen zelf overnemen.

Aanvulling op de agenda

Agendapunt 12 van de Algemene ledenvergadering van de VBBN, die gehouden wordt op zaterdag 27 maart 1993 in het Congresgebouw van het IAC in Wageningen, moet als volgt worden gewijzigd:

12. Voorstel wijziging Statuten en Algemeen Reglement. *Leden van de VBBN vinden de voorgestelde Statuten en Algemeen Reglement in een losse 'bij'lage bij dit nummer.*

Eens imker, altijd imker

Dit gezegde is zeer bekend in imkerskringen. Voor Jaap van Breukelen en Henk van den Broek geldt dat in het bijzonder. Zij zijn respectievelijk 78 en 86 jaar oud en meer dan 50 jaar lid van bijenvereniging Eemkwartier. In de donkere oorlogsjaren waren zij reeds lid van bijenvereniging Soest waar later bijenvereniging Amersfoort zich bij aansloot. Weer later werd de naam veranderd in bijenvereniging Eemkwartier. Zij werden lid in de donkere oorlogsjaren. In die tijd moest je van de bezetter, wanneer je voor voedersuiker in aanmerking wilde komen, honing inleveren. Wanneer deze heren over die tijd gaan vertellen, hangen alle jonge imkers aan hun lippen. Bijvoorbeeld als het gaat over de pogingen die werden gedaan om wel voedersuiker te krijgen, maar geen honing in te leveren. In de laatste oorlogsjaren moest men noodgedwongen, om de bijen niet te laten verkommeren, de honing, die zo vreselijk kostbaar was als ruilmiddel, in de korf laten.

Beide heren hebben zich in hun 50-jarig lidmaatschap zeer verdienstelijk gemaakt voor de bijenvereniging. Jaap van Breukelen is zelfs 25 jaar aan één stuk door penningmeester geweest. Op vrijdag 8 januari zijn zij in de bloemen gezet en werden vereerd met een prachtige gedenktegeltje die speciaal voor hen was gebakken. Wij hopen nog een tijd van hun verhalen te mogen genieten en zijn als vereniging heel dankbaar voor al hetgeen zij voor de vereniging gedaan hebben.

VBBN Subvereniging Eemkwartier